

**REFLECTION OF MODERN AGE VIOLENCE IN EDWARD
BOND'S *SAVED* AND SARAH KANE'S *BLASTED* (EDWARD
BOND'UN *SAVED* OYUNUNDA VE SARAH KANE'İN *BLASTED*
OYUNUNDA MODERN ÇAĞ ŞİDDETİNİN YANSIMASI)**

Pamukkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

İngiliz Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı

Nuran ÜNAL

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Meryem AYAN

Aralık 2018

DENİZLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

İngiliz Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı öğrencisi Nuran ÜNAL tarafından, Doç. Dr. Meryem AYAN yönetiminde hazırlanan “**Reflection of Modern Age Violence in Edward Bond’s *Saved* and Sarah Kane’s *Blasted***” (Edward Bond’un *Saved* Oyununda ve Sarah Kane’in *Blasted* Oyununda Modern Çağ Şiddetinin Yansıması) başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 28/12/2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Şeyda SIVRIOĞLU

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Meryem AYAN

Jüri Üyesi

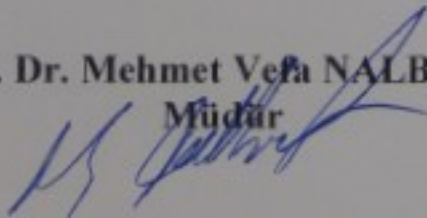

Dr. Öğr. Üyesi Arzu KORUCU

Jüri Üyesi

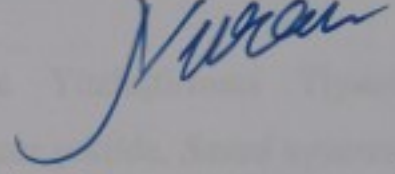
Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 16/01/2019 tarih ve ...03/06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT
Müdür

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza

Nuran Ünal

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Edward Bond'un *Saved* oyununda ve Sarah Kane'in *Blasted* oyununda modern çağ şiddetinin yansıması incelenmiştir. Bu tezde, şiddetin nedenlerine ilişkin kuramların eserlere nasıl yansıdığını, şiddetin yazarlar tarafından eserlerde nasıl işlendiğini, yazarların şiddetin sebebine ve çözümüne ilişkin nasıl bir yol izlediğini, eserlerin yazıldıkları dönemlerle bağdaştırarak incelemek amaçlanmıştır.

Blasted oyununda, şiddet içeren sahnelerde Yüzleştirmeci Tiyatro'nun karakteristik özelliklerini incelemek hedeflenmiştir. Benzer şekilde, *Saved* oyununda da şiddet içeren sahneleri irdelemek amaçlanmıştır. Ayrıca, iki oyunda da davranışçı kuramı destekleyen davranışlar, yaklaşımlar, temalar bulmak bu tezin amaçları arasındadır. Şiddet denince ilk akla gelen isimlerden olan, hem tiyatro hem de toplum açısından etkili olan iki yazarın, şiddete dair bakış açılarının kıyaslanması ve eserlerin benzer ve farklı yönlerinin incelenmesi edebiyat ve bu çalışma açısından önemlidir.

Çalışmama tecrübeleri ve görüşleriyle katkıda bulunan sayın tez danışmanım Doç. Dr. Meryem AYAN'a ve benden desteklerini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Yavuz ÇELİK'e çok teşekkür ederim. Ayrıca tüm öğrenim hayatımda yanımda olan anneme ve kız kardeşim Dr. Gonca ÜNAL'a, aileme sevgilerimi sunarım.

Nuran ÜNAL

ÖZET

EDWARD BOND'UN *SAVED* OYUNUNDA VE SARAH KANE'İN *BLASTED* OYUNUNDA MODERN ÇAĞ ŞİDDETİNİN YANSIMASI

Ünal, Nuran

Yüksek Lisans Tezi

İngiliz Dili ve Edebiyatı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Meryem Ayan

Aralık 2018, V+55 sayfa

Bu çalışmada, Yüzleştirmeci Tiyatro'nun en belirgin isimlerinden biri olan Sarah Kane'in ses getiren oyunu *Blasted* ve oyunlarında sık sık şiddet temasına yer veren, İngiliz oyun yazarı Edward Bond'un *Saved* adlı eserinde modern şiddet, sosyal öğrenme kuramı ışığında incelenmiştir. Giriş bölümünde şiddetin ve saldırganlığın bilim insanlarına göre nedenleri ve bireylerin davranışlarına nasıl yansıdığı açıklanmıştır. Birinci bölümde Edward Bond'un şiddete karşı fikirleri ve bu fikirleri eserinde nasıl resmettiği incelenmiştir. Paralel şekilde, ikinci bölümde Sarah Kane'in şiddete bakış açısı ve oyununda şiddeti nasıl yansıttığı incelenmiştir. Seyirciyi rahatsız eden, sahnede her türlü tabunun aşıldığı Yüzleştirmeci Tiyatro'nun karakteristik özellikleriyle beraber şiddet içeren sahneler irdelenmiştir. Son bölümde iki eser arasında geçen otuz yıla rağmen şiddetin ne denli yoğunlaştığı vurgulanarak eserler kıyaslanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Blasted*, *Saved*, Şiddet, Yüzleştirmeci Tiyatro, Sarah Kane, Edward Bond

ABSTRACT

REFLECTION OF MODERN AGE VIOLENCE IN EDWARD BOND'S *SAVED* AND SARAH KANE'S *BLASTED*

Ünal, Nuran

Master Thesis

English Language and Literature Department

Adviser of Thesis: Assist. Prof. Dr. Meryem Ayan

December 2018, V+55 Pages

In this study, modern violence in the light of social learning theory is studied in *Blasted*, the most sensational play of Sarah Kane, who is one of the most prominent playwrights of In-Yer-Face Theatre and *Saved*, the play of Edward Bond, English playwright who often gives place to violence in his plays. In introduction part, the reason of violence and aggression and how they reflect on human behaviours are explained according to scientists. In part one, the ideas of Edward Bond concerning violence and how he portrays these ideas in his play are stated. Parallel to part one, in part two, Sarah Kane's point of view upon violence and how she reflects violence on her play are analysed. The scenes which include violence are analysed along with the characteristics of In-Yer-Face Theatre, which disturbs audience and breaks all taboos on stage. In the last part, two plays are compared emphasizing how violence has risen despite thirty years.

Keywords: *Blasted*, *Saved*, Violence, In-Yer-Face Theatre, Sarah Kane, Edward Bond

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
GİRİŞ: ŞİDDET NEDİR	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EDWARD BOND'DA ŞİDDETİN İFADESİ

1.1. Bond'un Şiddete Bakışı.....	9
1.2. Bond'un Kurtarılmış (Saved) Oyunu.....	13
1.2.1. Kurtarılmış'taki Şiddet İçeren Sahnelerin İncelenmesi	15

İKİNCİ BÖLÜM

SARAH KANE'DE ŞİDDETİN RESMEDİLİŞİ

2.1. Kane'in Yüzleştirmeci Tiyatrosu	30
2.2. Kane'in Şiddete Bakışı.....	31
2.3. Kane'in Lanetlenmiş (Blasted) Oyunu.....	33
2.3.1. Kane'in Lanetlenmiş (Blasted) Oyunu'nda Şiddet İçeren Sahnelerin İncelenmesi.	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOND'DAN KANE'E ŞİDDETİN EVRİMİ

3.1. Lanetlenmiş ve Kurtarılmış Oyunlarının Kıyaslanması	45
SONUÇ.....	51
KAYNAKLAR	53
ÖZ GEÇMİŞ.....	56

GİRİŞ

Şiddet Nedir:

Şiddet, Latince violentia sözcüğünden türemiştir. “Şiddet bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yaptırmaktır” (Michaud, 1991: 7). Şiddet, tarih boyunca bilim insanları tarafından incelenmiş oldukça karmaşık bir fenomendir. Şiddetle iç içe geçmiş olan saldırganlık terimini ve şiddeti birbirinden ayırmak güçtür ve sık sık birbirlerinin yerine kullanılırlar. Saldırganlık doğuştan gelen bir şey mi, yoksa içinde yaşanılan çevrenin etkisiyle öğrenilmiş bir şey midir sorusuna net bir yanıt bulunamamıştır. Saldırganlığın tam nedeni saptanamamış, dolayısıyla doğurduğu şiddet insanlardan, toplumlardan hiçbir yüzyılda, hiçbir ulusta silinememiştir. “Şiddet, toplumun her kesiminde ve dünyanın her yerinde meydana gelir” (Berkowitz, 1990: 1).

Saldırganlığın nedenlerini açıklamak için geliştirilen dört kuram vardır; İçgüdü kuramı, dürtü kuramı (engellenme-saldırganlık), sosyal öğrenme kuramı, katarsis (boşalma) kuramı.

İçgüdü kuramı, yani psikanalitik yaklaşım, saldırganlığı tüm canlılarda mevcut olan bir dürtü olarak kabul eder. Bu kuram saldırganlığı, birey dünyaya geldiği ilk anda sahip olduğu beslenme ve korunma içgüdüleri gibi, bireyde var olan ortak bir özellik olarak tanımlar. “Saldırganlık, bütün canlılarda ortak olan içgüdü, dürtü olarak kabul edilmiştir” (Köknel, 1996: 27)

Doktor Sevgi Sezer, Şiddetin Psikolojik Kökenleri adlı makalesinde insanların yaşam içgüdüleri ve ölüm içgüdüleri ile dünyaya geldiklerini belirtir. “Psikanalitik görüşe göre birey doğuştan iki eğilimle dünyaya gelir: yaşam içgüdüleri ve ölüm içgüdüleri” (Sezer, 2017: 2). Yaşam içgüdüleri, hayata ve yaşamaya yönelik coşkuyu yansıtır ve içinde cinsel içgüdüleri de barındırır. Ölüm içgüdüleri (thanatos) bireydeki yok edici yönelimleri barındırır. Psikanalitik görüşe göre, canlılar, özüne dönme amacını güden yıkıcı içgüdüleri taşır. Yıkıcı öğeleri, kendi dışında varlıklara yöneltmek libidonun işidir. Ve bunu diğer nesnelere şiddet uygulayarak yöneltir.

Psikanalizme göre, şiddete eğilim, insan biyolojisinden kaynaklıdır. Yani son bulmayacak, engellenemeyecek bir durumdur. Savaşın hiçbir çağda son bulmamış

olması ve birçok ülkede hala devam ediyor olması, psikanalistlerin karamsarlığını destekler niteliktedir. Psk. Evren Evrim Önal, Saldırganlık ve Saldırganlık Nedenlerine İlişkin Kuramlar adlı makalesinde, Freud'un şiddete bakış açısını üç döneme ayırmıştır. Birinci dönemde, şiddet konusu baskın değildir, asıl libido ve cinsellik saldırganlığı tetikleyen faktörlerdir. Bireyin psikoseksüel gelişim dönemi, saldırgan davranışların ortaya çıktığı önemli bir süreçtir. Mesela, bebeklerin dış çıkardıkları yaşlarda, cisimleri ısırmaları saldırganlığın ilk izleri olarak görülür, ya da anal süreçte etrafa karşı hırçın davranışlar, ilk izlere örnek olarak verilebilir. İkinci süreçte, ego kavramı odak noktasıdır. Ego, ahlaki kısıtlamaların ve bireyin kendini savunmaya yatkınlığının sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Böylelikle birey istediği herhangi bir nesneye ya da olguya erişemediği zaman, kişinin egosu onun davranışlarında saldırganlık yaratacaktır. Özetle ikinci aşamaya göre, bireydeki saldırganlık içgüdüseldir ve önlenemez. Üçüncü aşamada ölüm ve yaşam içgüdüleri önem kazanır. Ölüm ve yaşam içgüdüleri insanın yaşadığı gerginliği dengeler. "Ölüm içgüdüleri organizmanın hiçlik durumuna dönme isteğini simgeler" (Önal, 2018: 1). Ölüm içgüdüleri, insanın hayattaki gerilimden kurtulmasını sağlar, yaşam içgüdülerinin devreye girdiği noktada ise birey gerilimi dışa yansıtır. Bu, etrafındaki herhangi bir kişi ya da varlık olabilir. Eğer birey gerginliğini dışa aktaramazsa, kendine aktarmaya başlar. Önal'ın da belirttiği gibi, ölüm içgüdülerinin ilk belirtileri çocukların uzuvlarını emmesidir ve saldırganlık uzuvları olarak kolları, bacakları, kasları vermek mümkündür.

Psikanalistlere göre, saldırganlık dış faktörlere bağlı değildir. Bireyin içinde mevcut olan bir enerji birikimi vardır. Eğer birey zamanla enerjisini dışa vurmazsa, enerji daha çok birikir ve herhangi bir dış etmene bağlı olmaksızın bir noktada patlar. Yani saldırganlık çevresel engellemeler ya da modellerden etkilenmeyen, bireyin rahatlaması için açığa çıkmayı bekleyen bir oluşumdur. "Biriken enerji herhangi bir dış uyarıcı olmaksızın, bir noktadan sonra saldırganlık olarak kendini dışarıya yansıtmaktadır" (Sezer, 2018: 2).

Şiddet içeren olaylar bireyleri şiddete sürüklemeyebilir, aksine bireyde saldırganlık var olduğu için bu tür olaylar meydana gelir. "Saldırganlık esas olarak dış uyaranlara karşı bir tepki değil, insanın içinde gömülü, serbest kalmaya çabalayan ve dış dürtülerin yeterli olup olmamasına bakmaksızın, aktarımını bulacak olan bir uyarılmadır" (Sezer, 2018: 2). Bireydeki saldırganlık uygun şartlarda dışa aktarılan dek, içindeki enerji

birikecektir. İnsanın enerjisini aktardığı kişi, her zaman öfke duyduğu nesne değildir; bu bir insan, nesne olabilir. Psikanalitik kurama benzeyen katarsis kuramında ise saldırgan davranışların saldırgan dürtülerin boşaltılmasıyla azalacağı düşünülür. Kişi, öfkede azalmayla duygusal boşalmayı yaşarken, saldırganlık eğiliminin azalmasıyla da davranışsal boşalmayı yaşar. Tiyatroda trajedi izlerken, izleyicilerin merhamet ve korku duygularını boşaltmaları bu kurama örnek olarak verilebilir.

Üçüncü kuram olan dürtü kuramında, içgüdülerin yerini, dürtülerin aldığı görülmektedir. “Bu kurama göre, kişi saldırgan davranışa doğuştan değil de, engellenmenin neden olduğu bir dürtü tarafından güdülenir” (Önal, 2018: 2). Kuramların gruplandırılmasında, bu kuram bazen psikanalitik kuramın içine alınmıştır. Fakat engellenme-saldırganlık kuramcıları psikanalistlerden farklı olarak, saldırganlığın biyolojik değil, tepkisel bir davranış olduğunu iddia ederler. Bu kurama göre, bireyin davranışının engellenmesi onda saldırganlık dürtüsü oluşturur, bunun neticesinde birey kendine ve etrafına zarar verir. Kısaca, kişinin istediği bir şeyi yapmasının engellenmesi, saldırganlığa yol açar. Bu engellenme, kişinin etrafından da gelebilir, kendi istek ve eğilimlerinin sonucunda da meydana gelebilir. Bu kurama göre, kişi devam eden bir olgunun kesilmesinden tahrik olur; bu duruma tepki olarak ise kişiye ya da nesneye şiddet uygular.

Kişiye gelişme çağında iken ailesi, büyükleri ve çevresi tarafından engeller koyulur. Çevresiyle uyum içinde yaşamak isteyen insan, bu engellemeler yüzünden kendi isteklerini göz ardı eder. Sosyalleşme diye adlandırılabilir bu evrede, kişi kendisinden istenildiği gibi davranır. “Bireyin çevreye uyum sağlama süreci, bireyi isteklerinin farkında olmayan, yalnız kendinden bekleneni yapan biri haline getirdiğinde tehlike çanları çalmaya başlar” (Önal, 2018: 2). Arzularının, yapmak istediklerinin içinde birikmesiyle beraber insan, büyüdüğünde kendini özgür hissedemez. Baskıladığı çok fazla gereksinim ve engellemeleri kendi içinde taşır.

Son kuram olan sosyal öğrenme kuramında davranışçılar, şiddeti öğrenilen bir tutum olarak tanımlar. Bu yaklaşıma göre, kişi doğduğunda bomboştur (tabula rasa), insanlar saldırganlık içgüdüleriyle doğmazlar. Bu konuda sosyal öğrenme kuramı ve psikanalizim zıt düşerler. Sosyal öğrenme kuramına göre, birey saldırganlığı çevresiyle sosyalleştiği süreç içerisinde edinir. “İnsanlar çocukluktan başlayarak yaşam boyu,

bilerek ya da bilmeden saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine özgü kalıpları öğrenirler” (Köknel, 1996: 40). Örnek olarak öğrenme, başkalarının davranışlarını gözlemleyip kazanılan davranışlardan oluşan öğrenme türüdür. Bu tip öğrenmeyi sosyal öğrenme ya da taklit ederek öğrenme şeklinde adlandırmak da mümkündür. Her yaşta ve her dönemde, birey anneyi, babayı, çevreyi, toplumu izleyerek, örnek olarak kişiliğine yenilikler katar. Birey saldırgan davranışın aynısını uygulayabilir, bunun yanı sıra davranışı gözlemleyip, kendine özgü yeni saldırgan davranışlarda da bulunabilir. Çocukluğunda kendisine şiddet uygulayan bir babaya sahip olan birey, aynı şekilde çocuğuna şiddet uygulayabilir veya maruz kaldığı şiddet yüzünden, agresif tutumları benimseyip saldırgan davranışlar sergileyebilir. Hangi yolu seçerse seçsin, şiddet bireyin hayatının içinde var olur ve bunu davranışlarıyla dünyaya aktarır.

Davranışçılar ceza ve pekiştirmenin, şiddet içeren davranışları kamçıladığını düşünürler. Bir bireyin davranışı çevresi tarafından takdir edildikçe, ödüllendirildikçe, o davranışın tekrarlanması ya da güçlenmesi olasıdır. Ödül bazen bir şeker ya da herhangi bir nesne olabilirken, övgü, onay ve beğeni içeren cümleler de pekiştirici olabilirler. Sosyal öğrenme kuramına göre, çevredeki uyaranlar davranışlara şekil verir. Birey, doğduğunda temel reflekslere sahip olarak dünyaya gelir, ancak bunun dışında kalan her türlü davranışı öğrenmek zorundadır. Saldırgan davranış da bunlardan biridir. “Salırganlık ve şiddet, duygusal yükü fazla birtakım örnekler yolu ile öğrenilir. Salırganlık, ya taklit yoluyla, ya geçmişte oluşmuş saldırgan davranış eğilimlerinin su yüzüne çıkmasıyla oluşmaktadır” (Michaud, 1991: 88). Sosyal modelin salırganlığa büyük etkisinin yanı sıra, taklit, iklim, gürültü, aile fertlerinin yanlış tavırları, kaba tutumlar, saldırgan ifadeler de ayrıca şiddeti besleyen uyaranlardır. Özellikle çocuklar için televizyon, film, oyun ve medya, şiddeti örnek alabilecekleri, onlara salırganlığı öğreten modellerdir. Sosyal öğrenme kuramına göre, bireyler sorunlarla baş ederken, uygun ortamlarda, yapıcı ve ılımlı davranışları öğrenebilirler. Kısacası insan doğduğunda boş bir kağıttır. Çevresi tarafından kağıda her bir dokunuş, yazılan her harf onu saldırgan ya da ılımlı bir insan yapar. Türkçapar Şiddet ve Düşünce adlı makalesinde, salırganlığın sebebini üç madde ile açıklar.

İnsanların birbirine karşı saldırgan tutumlar göstermelerinin nedenleri,
 1-Geçmiş deneyimler sonucunda saldırgan davranışlar kazanmaları,
 2-Bu türden tepkileri yüzünden takdir görmeleri veya ödüllendirilmeleri,
 3-Özel sosyal ve çevresel şartlar tarafından doğrudan teşvik edilmeleri gibi nedenlerdir (Türkçapar, 2018: 4).

İçgüdü yaklaşımının aksine, birey saldırganlığı zamanla edinir. Bireyin saldırgan davranışları onun hayatı boyunca yaşadığı, gördüğü, maruz kaldığı birçok olaya ve etmene bağlıdır. Bireyin çevresindeki aile gibi etkileşim içinde olduğu tek bir gruba ya da bireyin çocukluk, ergenlik gibi tek bir dönemine bağlı edindiği bir davranış değildir. Kişiyi şiddete yatkın hale getiren birçok parametre vardır.

Erich Fromm *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı* kitabında, şiddetin türlerini sekiz ana başlık altında incelemiştir. Bu kitaba göre, birinci şiddet türü oyunda ortaya çıkan şiddettir. Diğer şiddet türlerinin içinde en masum olanıdır, zira içinde nefret barındırmaz. Kılıç ve savaş oyunları bu şiddet türüne örnek olarak verilebilir çünkü bu oyunlarda oyuncunun amacı kazanmak ya da kendi becerilerini göstermektir, karşı tarafı yok etmek, onun canını yakmak ya da ona zarar vermek değildir.

İkincisi ise tepkisel şiddettir. Bu şiddet türü kişinin ya da hayvanın kendini koruma içgüdüsünden gelir. Kendini ya da yuvasını tehlike altında hissettiği zaman malını, canını, özgürlüğünü, yaşamını korumak amacıyla kendisini savunmasıdır. Bu şiddet türü de salt yıkmayı amaçlamaz çünkü yaşamaya yöneliktir. “Bu şiddet korkudan doğar; bu yüzden de belki en çok rastlanan şiddet biçimidir” (Fromm, 2008: 19). Akıldışı hırslar ve tutkular nedeniyle değil akla uygun sebeplere dayanarak doğar. Hayvanlarda ve insanlarda yüzyıllardır en yaygın görülen şiddet türüdür. Bazen bu şiddet türü ülkelerin savaş çıkarmak ya da çıkardıkları savaşlarda kendini aklamak için kullandıkları bir sebeptir.

Üçüncü şiddet türü bireyin kısıtlanması sonucu oluşan şiddettir. Herhangi bir nesneye ulaşmak isteyen kişi, eğer başkası tarafından engellenirse, bu durum onda gerginliğe neden olur. Birey istediği şeye ulaşmak için şiddete başvurur. Genellikle çocuklarda ve ergenlerde görülen bir şiddet biçimidir. Sinemaya gitmesine izin verilmeyen bir gencin, kapıyı çarpması bu saldırganlık türüne örnek olarak verilebilir. Dördüncü şiddet türü kıskançlıktan doğan şiddettir. “Hem gıpta hem de kıskançlık bir tür gerginlik yaratır” (Fromm, 2008: 20). Birey kendinde olmayan bir özelliğin, malın, davranışın başka bir bireyde olmasına tahammül edemez ve ondan sebepsiz yere nefret eder, ona öfke duyar. Toplumda yaygın olarak görülen bir durumdur. Hemen hemen her yaşta insan bir arkadaşının, her hangi birinin ya da ailesinden birinin güzelliğini,

gözlerini, başarısını, ailesini, mesleğini, huyunu kıskanabilir. Bize hiçbir kötülükte bulunmamış kişilerden nefret etmemizin altında yatan neden budur aslında.

Beşinci şiddet türü öç alıcı şiddettir. Bu şiddet türü savunmaya yönelik değildir. Genellikle güçsüz karakterler tarafından kullanılırlar. Çünkü yaratıcı karakterler geçmişte başlarından geçmiş yenilgi ya da olayları yaratıcılıkları ya da kendilerine olan güvenleriyle yenerler. Ancak ezilmiş karakterler yenilgilerle baş edemez, onların altında kalırlar. Endüstri toplumlarında, insanların zorlu hayat mücadelelerinde yaşadıkları olumsuz tecrübeler yüzünden bu şiddet türüne rastlanabilir. Altıncı şiddet türü, inancın zedelenmesinden doğan davranışlardır. Genellikle çocukların eğilim gösterdiği bir şiddet türüdür. Çocuklara göre anne babaları dürüst, iyi, adaletli, güçlüdür. Zamanla tanık oldukları olaylarla onlara duydukları güven azalır hayal kırıklığına uğrarlar. Örneğin, annesinin yalan söylediğine şahit olan bir çocuğun annesine olan inancı ve güveni azalır. Çocuk, her zaman onu koruyup kollayacağını sandığı ailesi tarafından terk edilirse büyük hayal kırıklığına uğrar, sonuç olarak öfkeli, saldırgan davranışlar sergiler. Çocukları hayal kırıklığına uğratabilecek, onların psikolojileri üzerinde olumsuz etkileri olabilecek birçok duruma rastlamak mümkündür. Çocukların yanı sıra yetişkinlerde de hayal kırıklığı görülebilir. Bu bir arkadaşına, aile bireyine duyduğumuz güvenin boşa çıkmasında meydana gelebilir. Bireylerin bu hayal kırıklığına gösterdikleri tepkiler farklılık gösterir. “Büyük ölçüde aldatılmış ve düş kırıklığına uğramış bir kişi yaşamdan nefret de edebilir. Yaşamın kötülük dolu insanların kötü, kendisinin de kötü olduğunu kanıtlamak ister” (Fromm, 2008: 23). Kimileri kendilerine yeni arkadaşlar bulurken, kimileri ise güce ve maddeye yönelir. Daha kötü olan ise yaşamdan nefret etmektir. Kendini hayal kırıklığına uğratan diğer insanlar gibi olmaya çalışır. Ezilmiş, saldırgan, çevresine zarar veren bir bireye dönüşür. Ki bu toplum için oldukça tehlikeli bir durumdur.

Yedinci tür ise ödünleyici şiddettir. Normal ya da güçlü insan hayatında bir hedef belirler, bu hedefe ulaşmak onun hayata olan bağlılığını artırır. Birey, hem kendini hem de etrafı değiştirmeyi düşler. Fakat güçsüz insan eyleme geçemez ve acı çeker. Birinci çözüm yolu olarak bir gruba mensup olmak, onlar gibi davranmak, onlardan güç almaktır. Diğer yol ise yok etmektir. Yaratıcı olmayan insan üretmez ve yaşamı gerçekleştirmez dolayısıyla yok ederek yaşamdan öç almış olur. “Yaşam yaratabilmek, güçsüz insanda bulunmayan bir takım nitelikler gerektirir. Yaşamı yok

etmek içinse yalnızca bir tek nitelik- şiddete başvurmak- yeter” (Fromm, 2008: 25). Herhangi bir silah kullanarak başkasını öldürmek bu şiddet türüne örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde başka bir şiddet türü ise denetim sağlama dürtüsüdür. Başka bir canlının üzerinde hâkimiyet sahibi olmak, şiddeti uygulayan kişinin asıl gayesidir. Kısacası sadizmdir. Gladyatörleri, onların kıyasıyla hayvanları ve birbirlerini parçaladıkları oyunları ya da benzer şiddet içeren oyunları izleyenler, içlerindeki yok etme sevdasını doyururlar. Daha sapkın olan, başka bir şiddet türü ise kana susamışlıktır. Kişi gücü kanda bulur. Genellikle akıl hastalarında, sapkın ve barbar toplumlarda görülen bu hastalıkta insanlar öldürmeyi bir haz olarak görür.

BİRİNCİ BÖLÜM

EDWARD BOND'DA ŞİDDETİN İFADESİ

İngiliz Tiyatrosu'nun en önemli figürlerinden biri olan Edward Bond, 18 Temmuz 1934'te Londra'nın Holloway şehrinde doğmuştur. Büyük Buhran döneminde tarım işçisi olan babasıyla beraber, birçok aile gibi Londra'yı terk etmek zorunda kalmıştır. Önce Cornwall'a, Ardından Ely'e kaçmak zorunda kalan Bond, savaşın zorluklarını fazlasıyla gözlemlemiştir. İlkokulu Ely'de tamamlayıp, ortaokula Londra'da devam etmiş, ancak 15 yaşından sonra öğrenime devam etme fırsatı bulamamıştır. Okuldan ayrıldıktan sonra, fabrikalarda işçi olarak çalışması; oyunlarında işçi sınıfından karakterler kullanması ve onların hayatına ışık tutmasının asıl kaynağıdır denebilir. Tiyatro ile tanışması ise döneminin birçok yazarı gibi akademik eğitimle değil, sihirbaz asistanı olan kız kardeşinin ikiye ayrıldığını sahne arkasından izlerken başlamıştır. “Bond çocukluğu boyunca kardeşinin çalıştığı yerdeki performansları izlemiştir: Bu zamanlama ve sahnedeki kontrolü geliştirmenin en muazzam yoludur” (Roberts, 1985: 7). 1953 ile 1955 yılları arasında Viyana'da zorunlu askerlik görevini tamamlamış ve bu süre zarfında savaş, askeriye, vahşet üzerine deneyimlerini kariyerinde başlangıç noktası olan ve önem taşıyan kısa hikâyelerine yansıtmıştır. Askerden döndükten sonra, yazar olmak için olağanüstü çaba göstermiş; radyo oyunları ve televizyon oyunu yazmıştır, ancak hepsi geri çevrilmiştir. Son olarak Royal Court Tiyatrosu'na gönderdiği oyunlar da reddedilmiştir. Fakat yazarların grubuna davet edilmesiyle beraber, birçok ünlü oyunu canlı olarak izleme fırsatına kavuşmuştur. 1962'de ilk oyunu sergilenene dek, dokuz yıl boyunca yazarların grubuyla çalışmıştır.

9 Aralık 1962'de yeni yazarları tanıtmak amacıyla, dekorsuz olarak sergilenen ilk oyunu *Papa'nın Düğünü* büyük beğeni ve olumlu eleştiri almış, ve ödüle aday gösterilmiş. Bu sayede kendinden ikinci oyun beklenen Bond, resmen profesyonel olarak tiyatro kariyerine başlamıştır. “Bond'un kariyeri, Arden gibi Royal Court'ta başladı. Fazlasıyla didaktik ve radikal olarak, 1970lerde Ulusal Tiyatro ve sol görüşlü topluluklar için yazmaya devam etti” (Innes, 1992: 153). İkinci oyunu olan *Kurtarılmış*, Lord Chamberlain'in ofisi tarafından reddedildiği ve oyunda sansür ve kırpmalar talep edildiği için, asıl sansasyonun odak noktası olmuştur. “*Kurtarılmış*, modern tiyatro tarihinin en önemli olaylarından biri olmuştur” (Free, 1996: 80). Lord Chamberlain ile ters düşemeyen Royal Court Tiyatrosu'nun oyunu kesmek yerine, sadece küçük bir özel

kulüp gösterisi yapması, tiyatro yönetiminin tutuklanıp cezaya çarptırılmasına sebep olmuştur. Bir sonraki eserinin sahnelenmesinden sonra, polis tarafından performansın durdurulması ve sonrasında Lord Chamberlain Ofisinin kapatılması, Bond'un oyunlarına bu denli yasal uygulamalar getirilmesi, onu İngiliz tiyatrosunun önemli bir figürü haline getirmiştir. Bu siyasi olaylar, Bond'un sadece yazarlığını kamçulamakla kalmamış, onun oyun yazarlarının yasal haklarının ve politik sorunlarının içinde yer almasına neden olmuştur. Birçok fikir üretme toplantısı, panel, konuşma, gösteride etkin olarak yer alarak Tiyatro Yazarları Birliği'nin kurulmasına öncülük etmiştir. Sadece tiyatro oyunu yazmakla kalmayan Bond, tiyatro ve dönemin siyaseti hakkında da yazılar, makaleler, şiirler denemeler yazmıştır ve hatta birçok oyunu toplumsal ve psikolojik konularına değinen önsöz bölümü içerir. Dinmek bilmeyen yazma aşkı, tiyatro ve toplum yararına konuşmak, onların haklarını savunmak, İngiltere'de ve Avrupa'da Bond'a ödüller kazandırmış ve Yale Üniversitesi'nden fahri doktora unvanı almasını sağlamıştır.

1.1. Bond'un Şiddete Bakışı:

Küçük bir çocuk iken savaşı bizzat görmüş, doğduğu toprakları terk etmek zorunda kalan, bir asker olarak bizzat savaşan, savaşın getirdiği dehşet, karmaşa, kaos, acı gibi ağır kavramları belleğine kazıyan Edward Bond'un şiddete karşı kayıtsız kalması şaşırtıcıdır; nitekim kayıtsız kalmamıştır.

Bir keresinde yolda yürürken aniden duyduğum, tarif edemeyeceğim korkunç bir patlamayı hatırlıyorum. Öylesine bir patlamaydı ki taa içimde hissettim. Parkta yürüdüm ve ağaçların yaprak ve dallarının tamamen döküldüğünü gördüm ve yerden başı kopmuş bir kuş aldım (Trussler, 1981: 25).

Genellikle adaletsizlik, vahşet, sistem, savaş, ölüm, siyaset, kapitalizm, vb. konularda yazmasının eleştirilmesine rağmen, Bond, bu konuları mevcut dönem olaylarını yaşarken önemli ve gerekli bulur. Bond'a göre şiddet mevcut ki yazarlar bunu dile getirmek durumda kalıyorlar, eğer şiddet var olmasaydı bu konu üzerinde durulmazdı. Giles Gordon Bond ile yaptığı röportajda, kendisine genellikle şiddet üzerine ve toplumsal konularda sorular sorar.

Gordon: Şiddete günlük hayatında rastladığında nasıl tepki verirsin?
Bond: Hoşlanmam tabi ki, şiddetin her türlüsüne karşıyım.

Gordon: Ben bazen şiddeti, sahnede gerçek hayattan çok daha korkutucu bulurum. Gece geç vakitte trenden indiğinde iki sarhoş insanı kavga ederken gördüğünde, kafanı çevirip yürürsün. Fakat aynı şeyi sahnede izlediğinde çok ama çok daha kötü görünür. Şiddet daha şok edici görünür.

Bond: Bu oyun yazarının şiddeti nasıl başarılı sergilediğine bağlıdır. Son zamanlarda, Oxfam'ın açlıktan ölen çocukların resmini yayımlamaması gerektiğini, çünkü sonunda birilerinin onları fark etmeyeceğini söyledi. Ben öyle olduğunu düşünmüyorum, eğer öyleyse tüm insanlığın çabası için saçmadır. Gerçekler korkutucudur diye birileri onlara yüz çevirir. Bazı şeyleri gördükten sonra onları sık sık göz ardı eden insanlar olabilir fakat ben bunun çok geçerli olduğunu düşünmüyorum. Aynı zamanda bunu canlı tutmak yazarın görevidir; Ezra Pound der ki 'Yenile.' (Bond vd., 1966: 8).

Bond *Kurtarılmış* oyununun önsözünde, Jane Austen nasıl görgü ve tavır üzerine romanlar yazıyorsa (18. YY. İngiltere gerçekliğine uygun olarak), kendisinin de şiddet üzerine oyunlar ve yazılar yazmasının, gayet normal olduğunu dile getirmiştir. Bond'a göre, şiddete son vermezsek güzel bir gelecek yaşayamayız. Yazarların bu konu hakkında yazmasını engellemeye çalışanlar, doğal olarak düzenin bozulmasını istemezler ama şiddete kayıtsız kalmak ahlaklı değildir. "Bond şiddetin nedenlerini ve davranışlarımızdaki etkilerini keşfetmeye çalışır" (Lappin,198: 177). Bu nedenleri de oyunlarına yansıtır.

Bond'un çevresini çıldırmış şekilde görmesinin sebebi insanların ahlaki değerlerden yoksun, hırslı, olmalarıdır. 20. yüzyılın savaş sonrası resmine bakıldığında, vahşet ortamını görmek ya da bunun hakkında yazmak pek de zor değildir. Fakat Bond'un farkı, sadece şiddet içeren oyunlar yazması değildir; şiddeti doğuran durumları, hem şiddeti uygulayan hem de şiddete maruz kalan bireyin kurban olarak rolünü, bireyin şiddeti nasıl etkileyip, ondan nasıl etkilendiğini resmetmesidir. Ayrıca şiddetin gelecekteki sonuçları konusunda gerek oyunlarında, gerekse makale ve önsözlerinde çözüm önerilerinde bulunur. "Bond'un oyunları açık şekilde didaktiktir; rasyonel tiyatro bakımından." (Innes, 1992:165). Bond'a göre asıl görevi bireyi korumak olan kurumlar, din ve yasalarla beraber bireyi kalıplara sokmuştur. Baskı agresyona dönüşmüş, bu da toplumun gelişmesini önlemiştir. Bu durum şiddeti doğurmuştur.

Küçük bir çocuğun parkta aralarında muhtemel babası olan bir grup adam tarafından öldürülmesi sahnesini içeren, ikinci oyunu olan *Kurtarılmış* eserinin başında, yazarın notu bölümünde Bond, şiddete, insan doğasına ve mevcut düzene bakış açısını detaylı şekilde anlatmıştır. Bond şiddet içgüdüsünü anlatırken, insanı hayvanla

kıyaslamakla başlar önsözüne. Bond'a göre şiddet hayvanlarda baştan beri var olan biyolojik bir mekanizmadır ve bu mekanizmayı kriz anında, türlerinin devamlılığını tehdit eden durumlarda son çare olarak kullanırlar. Bir diğer kıyaslamayı avlanmak için kullanır; avcı eğer yemek ihtiyacından ötürü öldürüyorsa bu doğaldır, ancak nefret veya farklı sebeplerden ötürü ise işte bu şiddettir. İnsanın sadece yeme ve ısınma ihtiyaçları vardır ve şiddete sadece kapasitesi vardır, fakat bu kapasite şiddet uygulamayı gerektirmez, tıpkı bir köpeğin suya düştüğünde yüzebilmesi ama yüzmeye ihtiyaç duymaması ya da yüzmemesi gibi. “Şiddet bir araçtır, son değil. Eğer son olsaydı, ciddi bir biyolojik zayıflık olurdu” (Bond, 1977: 9). Hayvanlar üzerinden yaptığı bir diğer değerlendirme, yaygın olarak bilinen güçlü olanın hayatta kalması inanışına yöneliktir; Bond'a göre hayvan ihtiyaçlarının peşinden gider ve onları araştırır böylece ihtiyacı fazla olan az olana göre daha çok risk altındadır ve ölmeye meyillidir.

Aynı önsözde kapitalizm hakkında da detaylı açıklamalar, benzetmeler yapar ve insandaki şiddetin asıl sebebini kapitalizme bağlar. “Kapitalizm cehennemi yerden çıkarıp sürüklemiş, bizim ortama koymuştur” (Bond, 1977: 11). İnsanlar kapitalizmde güç peşindedir ve sürekli rekabet halindedir. Her daim güçlü var iken güçsüz de ezilecektir; güçlü güçsüze şiddet uygulayacaktır. Şiddeti kontrol etmek de yönetici sınıfa aittir. Eğitimi, bilgiyi, sanatı, parayı, yaşam alanını, ilacı ve arzulanan her şeyi tekellerinde tutarlar. Bu rekabet ve şiddet ortamında birey ise masum ve öksüz doğar; tertemizdir. Masum bireyler toplum tarafından evlat edilerek makul ve iyi niyetli insanlar halini alabilir, toplum anca bu şekilde refah düzeyine ulaşır. Şiddet şiddeti doğurur; şiddeti yasaklamak ya da baskı oluşturmak ancak şiddetin seviyesini ve boyutunu değiştirir ve tek gerçek, mantıklı bir kültür ve ikili ilişkilerdir. “Ben sadece insanın şiddet probleminin nedeninin ve çözümünün içgüdülerimizde değil fakat sosyal ilişkilerimizde yattığını netleştirmek istiyorum” (Bond, 1977: 15).

Şiddet kapitalizm topraklarında, adaletsiz durumlarda ve sosyal adaletsizlikte yeşerir. Sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda kişinin saygınlığına karşı tehdit ve psikolojik baskı şeklindedir. Tabi ki küçük agresyonlar olacaktır fakat ciddi ve sabit olmadığı sürece sıkıntı değildir. Belli açılardan dolayı insanların eşit olduğu, adil bir toplumda ya da ortamda şiddet doğmaz. “Ne zaman ki ciddi ve sabit bir şiddet var, işte bu sosyal adaletsizliğin varlığının işaretidir” (Bond, 1977: 13). Bond şiddetin gitgide ucuzlaştığını ve şiddet sert şekilde cezalandırıldığında, büyük huzursuzluk doğacağını

iddia eder. Bond, şiddeti amacı ve özellikleri açısından dört grupta inceler. Birinci grupta; şiddet adaletsizliği sürdürmek için kullanılan bir olgu olarak tanımlanır. İkincisinde ise; adaletsizliğe tepki göstermek için uygulanan güçtür. Üçüncü grupta, kullanıcılar şiddetin nedeninin veya öneminin bilincindedirler. Son grupta ise insanlar şiddetin nedeninin ve gerekliliğinin bilincinde değildirler. Muhtemelen şiddet bu dördünün harmanı olarak ortaya çıkar. Yönetici sınıf, şiddetin etkilerinden ve sebeplerinden haberdardır. Kurbanlarını bilinçli şekilde korkuturlar ve buna düzenin korunması derler. Adil olmayan ilişkilerin kurbanları, ilişkileri daha adil hale getirmek adına şiddete başvururlar. İşçi sınıfının agresyon ve öfkesini bastırmak için, adil olmayan ilişkileri güçlendirmek için, yöneticiler tekrar tekrar şiddete başvururlar. Bazı açılardan *Kurtarılmış* oyunundaki genç katiller bu gruba aittir.

Şiddetin tüm formları iç içe de olabilir, aynı anda kullanılabilirler. Tek mantıklı yol, şiddete yol açan durumları değiştirmektir, bir nevi inovasyon, reformdur. Sosyal organizasyonlar arasındaki boşluklar azaldığı zaman, barbarlık azalacaktır. Kapitalizm sadece savaş esnasında değil barış sürecinde de en az onun kadar yıkıcıdır. Ve şu da kabul edilmelidir ki değişim o kadar da kolay değildir.

Kapitalizmin pençeleri arasında sıkışmış ve şiddete maruz kalan bireylerin hayatına bir ayna tutan Bond'un hemen hemen tüm eserlerinde, şiddet unsurlarını tüm açıklığı, gerçekliğiyle, detaylarıyla görmek mümkündür. Bazı eserlerinde baş karakterler acı çekerken öldürülür yada intihar ederken, bazı oyunlarında masum çocuklar yetişkinler tarafından zulmedilip katledilirler. Öyle ki; *Kurtarılmış* oyununda masum bir bebek babası ve bir grup serseri tarafından cani bir şekilde taşlanarak öldürülür, *Dar Yol* adlı eserinde, kötü adam Shogo çocukları öldürür. *Savaş Oyunları*'nda ise askerler çocukları öldürür. Bu üç oyunda da kurban olanlar hep çocuklardır. *Deniz* adlı oyunda ise bir adamın ölümüne neden olan insanların kayıtsızlıklarıdır. Bir diğer eseri *Bingo*'da, yazar hayatına kendisi son verir. Adı geçen eserlerde ve yazara ait birçok eserde, toplumun ne denli duyarsızlaştığını, ölüm veya feryadın dahi onları harekete geçiremediğini, toplum tarafından hep birilerinin kurban edildiğini görmek mümkündür. Şiddet ve şiddeti hazırlayan etmenler hep birer motif olarak ince ince işlenmiştir, izleyicinin ve okuyucunun algısına işlemek için beklerler. "Bond'un oyunlarında şiddet bir sapkınlık değil, istenmedik durumun dışı vurumudur" (Innes, 1992: 163)

Marksizmi, diyalektik düşünceyi, düşlem yetisini benimseyen yazarın tavrı, üslubu, olaylara yaklaşımı Chekov'a benzetilir. Gordon ve Bond arasında geçen röportajda, kendisine hangi yazarları takdir ettiği sorulmuştur.

Gordon: Bugün hangi akademi yazarlarımı takdir ediyorsun?

Bond: Dönemin tüm yazarlarıyla ilgileniyorum. Wesker, Arden, Jellicoe, Keith Johnstone, Osborne, Pinter, ve daha fazlası. Fakat bende pek de etkileri yok. Bilinçli olarak etkilendiğim tek yazar Chekov'dur. Zannediyorum Euripides, Shakespeare ve Chekov'dan esinlendim (Bond vd., 1966: 15).

Gordon ile yaptığı görüşmede, Bond'un tarzı ve yaklaşımının, Chekov'unki ile benzerlik gösterdiğinden bahsedilir. Ayrıca her fırsatta Bertolt Brecht'e hayranlığından bahseder, ancak yaşadığı dönemin gerçeklikleri içinde, rasyonel bir şekilde yazması gerektiğinden, Brecht'e benzeyemeyeceğinden bahseder. Brecht sahnenin dördüncü duvarını yıkmıştır ama seyirci tamamen oyunun dışındadır. Uzaklaştırma etkisine göre izleyici olaylara geriden bakar. Ancak Bond'a göre, yazarın görevi problemleri gözler önüne sermek ve izleyiciyi refaha ve değişime giden yol konusunda cesaretlendirmektir. İzleyicinin görevi ise oyunun tam ortasında olup, çarpıklıkları gözlemleyip, çözüm üretmektir. İki yazar bu açıdan birbirlerinden ayrılırlar.

1.2. Bond'un *Kurtarılmış (Saved) Oyunu:*

On üç sahnelik *Kurtarılmış* oyununun adı, sevgi iletişim ahlak huzurdan bihaber olan bir ailenin üçüncü kuşak bebeğinin, yasal olmayan babası Fred gibi olmaktansa, taşlanarak ölmesi onun kurtuluşu olacağı inanişinden gelir.

Oyun, başkarakter Pam'ın babası Harry ve annesi Mary ile yaşadığı eve hiç tanımadığı, ilerde pansiyoner olarak onlarla yaşayacak olan Len'i, sevişmek için oturma odalarına getirmesiyle başlar.

Pam: Buraya.

Len: (Len içeri girer. Kanepeye oturur. Kanepeye bakar.) Tamam mı? Bu yatak odası değil.

Pam: Yatak düzgün değil, berbat. Burası iyi.

Len: Rahatına bak. Ayakkabılarımı çıkarmamın senin için sakıncası var mı?

Pam: Hayır.

Len: Kendi başına mı yaşıyorsun?

Pam: Hayır.

Len: Ooo. Sen iyi misin? Gelsene buraya.

Pam: Bir dakika.

Len: Adın ne? (Bond, 1977: 21)

Pam ne aile üyelerini ne de başkalarını umursar. Öyle ki ışıklardan ve perdenin açık olmasından rahatsız olan Len'dir. Ondan kapatmasını rica eder.

Diğer aile üyeleri gibi işçi sınıfından olan Len naif kişiliğiyle diğerlerinin zıttı bir profil çizer. İkinci sahnede eve yerleşen Len, Pam ve Fred'in sohbetlerinden Harry ve Mary'nin yıllardır konuşmadıklarını, sebebinin ise İkinci Dünya Savaşı esnasında çocuklarının parkta öldürülmesi olduğu anlaşılır.

Len: Birbirlerinden asla bahsetmiyorlar.

Pam: Ben hiç duymadım.

Len: Bir kere bile mi?

Pam: Hayır (Bond, 1977: 35).

Len ve Fred birbirlerine müstehcen şaka yaparken, ki oyun boyunca sekse dair şakalar yapılır, Pam'in yakışıklı Fred'den hoşlandığı açıktır. Fred'in de aralarında bulunduğu gangster çetenin üyeleri Pete, Barry, Mike, Colin parkta buluşurlar. Aracıyla öldürdüğü çocuğun cenazesine hazırlanan Pete arkadaşlarıyla cinsel şakalar yapıp eğlenirken durumdan en ufak pişmanlık ya da sorumluluk duymazken neredeyse bir kahraman gibi takdir bekler. Dördüncü sahnede, Pam'in imalarından babasının Fred olduğunu anladığımız bebek çılgık çılgına ağlarken Pam, Fred için hazırlanır ve aile üyeleri de kayıtsızca televizyon izlerler. Fred'in geç gelmesiyle aralarında çıkan tartışma Pam'in Fred'den nasıl hoşlandığını, ondan beklenti içinde olduğunu ancak Fred'in onunla sadece cinsel olarak ilgilendiğini gösterir. Pam'in yatak arkadaşı olan Len'in tartışmaları izlemesi, akabinde Fred için yatağa düşen Pam'i teselli etmek, ona şefkat göstermek, Fred'in Pam'i ziyaret etmesi için ona rüşvet olarak maç bileti teklif etmek görevleri hep Len'indir. Altıncı sahnede gangster arkadaşlarıyla parkta balık tutan Fred'in yanına Pam içinde bebeği bulunan bir bebek arabasıyla birlikte gelir. Fred'in umarsız davranışlarına sinirlenen Pam, öfkelenir ve bebeği de bırakarak oradan ayrılır. Gangster arkadaşları ve bebekle kalan Fred, Pam'in gidişini umursamayarak cinsel şakalar yapmaya devam eder. Hep beraber bebeği çimdiklemeye, onunla dalga geçmeye başlarlar, yüzüne dışkı sürerler ve sonunda bebeği taşıyarak öldürürler. Oyunun en önemli sahnesidir ve sahnenin sonunda Pam geri döner içine bakmadan arabayı götürür. Bebeğin ölümünden ötürü hapse girip çıkan Fred en ufak sorumluk

hissetmezken, Pam ne yaptıysa Fred'i ikna edemez ve Pam'ın yanında olan yine Len'dir.

Len: Bana çekici getir.

Pam çıkar, Harry yazar, Mary oturur. Radio Times okur. Pam gelir kanepeye oturur. Pam Radio Times'i katlar ve yere koyar. Len'in sırtı sahneye dönüktür. Sandalyenin üzerine eğilir. Harry zarfı yalar.

Perde hızla kapanır (Bond, 1977: 132).

Oyun Pam, Mary, Harry ve Len evde iken, Len sandalyeyi tamir ederken, sanki hiçbir şey olmamış gibi, rutin aile düzeniyle sonlanır.

1.2.1. *Kurtarılmış*'taki Şiddet İçeren Sahnelerin İncelenmesi:

Okuyucunun ve izleyicinin zihnine etki etmek amacıyla, Bond her karaktere ve her cümleye şiddet unsurunu yansıtır. Öyle ki şiddet, ilk sahnede başlayıp oyunun sonuna kadar devam eder. “Birden sona kadar, Edward'ın oyunu cinsel ve fiziksel şiddetle ilgilidir. Karakterleri istisnasız cahil ve yozlaşmıştır. Hiç kimse, tiyatronun görevlerinden birinin dönemin korkunç hayatını yansıtmak olduğunu reddedemez” (Philip, 1985: 16)

Bond' a göre şiddete davetiye çıkaran etmenlerin başında iletişimsizlik ve ahlaki çöküş gelir. İlk sahnede, ailesiyle yaşadığı eve seks için getirdiği Len ile birbirlerinin isimlerini sormak ancak kanepeye oturduktan sonra akıllarına gelir. Öyle ki onlar için önemli bir detay değildir birbirlerinin isimleri, hatta ne hissettikleri dahi önemli değildir. Pam'e göre hayatın anlamı da bildiği tek iletişim yolu da sekstir. Bu şekilde ailesinden görmediği sevgi açığını kapatacaktır. Fakat sevgisizliğin içinde boğulur. Pam bu şekilde doğmamıştır, ona iletişim kuramamayı içinde bulunduğu aile, ebeveynleri öğretmiştir. Tıpkı Pam'ın anne ve babasına iletişimsizliği savaşın öğretmesi gibi. Bond daha ilk sahneden şiddetin, iletişimsizliğin, mutsuzluğun bireye toplum tarafından öğretildiğini vurgular. Eğer Pam, sağlıklı bireylerin çocukları olarak refah bir toplumda doğmuş olsaydı, mutlu, vasıflı ve faydalı bir birey olabilirdi. Ancak içinde yaşadığı toplum onu bütün nitelikleri ve sıfatlarını layıkıyla yaşamaktan yoksun bırakmıştır, annelik ve çocukluk gibi.

Len: Adın ne?

Pam: Seninki ne?
 Len: Len.
 Pam: Pam.
 Len: Bunu ne sıklıkla yaptın?
 Pam: Burnunu her şeye sokma! (Bond, 1977: 12).

Öyle güvensiz bir dönemde kendilerine, bedenlerine, diğer bireylere karşı ne denli yabancılaşmış, ne denli yozlaşmış olduklarını görmek oldukça kolaydır. Bond'a göre kapitalizm bireyleri ruhsuzlaştırmıştır. İşçi sınıfından olan Harry'nin mevcut sistemden olumsuz etkilendiği ve bunun sonucunda mutsuz ve iletişim yoksunu olduğu açıktır. Kısacası Harry kızına ve eşine uyguladığı şiddeti sistem tarafından öğrenmiştir. Ahlaki değerlerini çoktan yitirmiş bir ailenin fertleridir onlar, nitekim Len ve Pam oturma odasında sevişmek üzerken Harry'nin gelmesi, Pam'ı hiç rahatsız etmez, hatta ona şeker ikram ederler. Şeker belki de mensup oldukları işçi sınıfının hayatının ne denli tatsız olduğunu sembolize eder. Aynı şekilde yabancı bir erkeğin evlerinde olması, kızıyla ilişki yaşayacak olması da, Harry'nin umurunda değildir ve Harry onları yalnız bırakmak için odayı terk eder. Babası yan odayken Pam rahatsızlık duymazken, Len perdelerin açık olmasından rahatsız olur ve Pam'den kapatmasını rica eder. Her ne kadar içinde bulunduğu ev ortamı, sevgisinden yoksun hayatları, başlarından geçen çirkin olaylar Len'i de içine sürüklese de, Pam'in yozlaşmış tavırlarına karşı Len biraz daha ahlaki değerlere sahip bir gençtir.

Len: Işık açık mı olsun?
 Pam: Rahatına bak.
 Len: Huysuz değilim.
 Pam: Ooo.
 Len: Perdeleri kapatır mısın? (Bond, 1977: 22)

İkinci sahnede botta Len ve Pam arasında geçen konuşmada, Pam' in annesinin ikisinin arasında geçen cinsel ilişkiyle alakalı konuşmaması, bu durumu umursamaması, Len haftalık kirayı verdiği sürece problemin olmaması bireylerin para, güç, kapitalizm terimleri altında ezildiğinin, para için etik ve ahlaki değerlerini kaybettiklerinin göstergesidir. Kapitalizm bireyleri çaresizliğe ve dolayısıyla şiddete itmiştir. Eğer uygun şartlarda yaşasalardı, Pam huzur dolu bir hayat sürüp, sevgi dolu ebeveynlere sahip olabilirdi. Zira insan doğuştan masum ve temizdir yazara göre. Ancak Pam'in annesi, onu içinde bulunduğu durumdan korumak ya da kurtarmak için hiçbir çaba sarf etmez. Sonuç olarak Pam de tıpkı annesi gibi yetersiz ve umursamaz bir anne olur ve bebeğinin ölümüne sebep olur. Kısacası, şiddet karakterlere aile tarafından öğretilmiştir.

Len: Asla umursamaz mı?
 Pam: Bizim hakkımızda mı?
 Len: Evet.
 Pam: Hayır.
 Len: Sorun etmez mi?
 Pam: Zorunda değil. Paran geliyor (Bond, 1977: 20).

Oyun boyunca öldürülen, şiddete maruz kalan çocuk sayısı üçtür ve ikinci sahnede Len ve Pam arasında geçen konuşmadan, savaşta Pam'ın kardeşinin öldürüldüğü anlaşılır. Çocuğun, huzuru ve oyunu çağrıştıran parkta öldürülmesi, Bond'un şiddetin hem savaşta hem barışta, her yerde vuku bulacağı düşüncesini destekler. (Bond, 1977: 17). Çocuk masumiyeti simgeler. Bireyin içindeki masumiyet yok olmuştur. Herhangi bir bireyin kendini korumak için değil, fakat sadece çıkarları için masum bir çocuğu öldürdüğü çağın dehşeti vurgulanır. Şiddetin bir kısır döngü, bir zincir olduğunu söyleyen Bond, oğullarının öldürülmesinden sonra çiftin hiç konuşmadığını, yıllarca iletişimi kestiğini, şiddetin sevgisizlik ve mutsuzluğa yol açtığını vurgular. Nitekim Pam'ın dünyaya gelmesi, bir kız çocuklarının doğması da durumu değiştirmemiş, acılarını hafifletmemiştir. Şiddet boyut değiştirmiş, Pam'i bulmuştur. Pam'ın şiddetinden bebeği etkilenip, öldürülmüştür. Şiddet bir veba gibi bireyden bireye bulaşmıştır. Şiddet illaki kanlı ya da fiziksel olmak zorunda değildir. Pam yıllarca birbirleriyle konuşmayan ebeveynlere sahip olarak huzura, sevgiye, ilgiye aç kalmıştır, sonuç olarak da kendini sağlıklı ilişkilerin içinde bulmuştur. Yani sevgisizlik çevre tarafından öğretilmiştir, bireyin yaşadıkları toplumun suçudur. Bir yanında Pam'ın Fred'e olan duygularından, onların cinsel birlikteliklerinden ve çocuklarından haberdar olarak, pansiyoner ve Pam'ın seks partneri olarak, evde kalmaya devam eden Len, diğer bir yanda ise oğlunu öldüren, onu benimsemeyen, Pam'ın duygularını ve varlığını görmezden gelerek sadece bedenen onla beraber olan gangster Fred vardır. Kendine rol model olarak alabileceği, birbirleriyle konuşmayan anne babasından gördükleri ışığında Fred'den olan gayri meşru çocuğuna annelik yapamamış, onunla ilgilenmemiş ve onun ölümüne dolaylı yünden sebep olmuştur. Duygusal şiddetin ve mutsuzluğun ne denli bulaşıcı olduğunu Pam'ın çevresine ve onun diğer bireylerle olan ilişkisine baktığımızda görmemiz mümkündür. Toplum tarafından kötü yetiştirilen Len, bebeğin hayatını sonlandırır ve Pam'e sözel şiddet uygular. Aynı toplum tarafından yetiştirilen Pam, bebeğine şiddet uygular. Şiddet zinciri nesilden nesile aktarılır.

Ölüm ve bireylerin birbirlerine olan kayıtsızlığını üçüncü sahnede bir çocuk cenazesıyla görmek mümkündür. Pete aracılıyla çaptığı çocuk ve kazadan bahsederken sanki çok sıradan bir olaymış gibi kayıtsızca konuşur. On, on iki yaşlarında bir çocuğun aniden önüne çıkmasıyla gerçekleşen kazada bırakın kendini sorumlu ve suçlu hissetmeyi, ölen bir insandan bahsederken en ufak bir üzüntü, keder duymaz. Aynı kayıtsızlık, diğer gangsterler Mike ve Colin'de de vardır; Mike siyah kravatın Pete'e yakıştığını söylerken sanki onu bir kutlamaya, düğüne gönderiyormuş gibi rahat ve umarsızdır. Gençlerin ölüme karşı kayıtsızlığının yanı sıra, cenaze için özenli giyim, gençlerde kederin olmamasını ölümün bir kurtuluş olduğu şeklinde yorumlamak mümkündür. Dünya çocuklar için yaşanılabilir bir yer değildir. Kaza esnasında Pete'in çocuğu görmemesi, ölen çocuklara karşı insanların ne denli kayıtsız olduğunu vurgular. Fred'in küçük arkadaş grubu toplumu temsil eder. Bu gençler de birileri tarafından mutsuzluğa, hataya sürüklenmiştir; eğitim, üretimden, erdem ve mutluluktan habersiz yaşarlar. Sonuç olarak başkalarının ölümüne ve acıya sebep olurlar. Mutsuz bireyler toplumu oluşturur, toplum da mutsuz bireyleri ve kısır döngü sürüp gider.

Mike: Siyah kravatla hoş görünüyorsun.

(Gülerler)

Barry: Onu görmedin mi?

Pete: Hayır. (Piposunu kaldırarak) Araba süremediğimi mi düşünüyorsun?

Mike: Sigorta talep edemiyor musun?

Pete: Hayır. (Bond, 1977: 38).

Belki nasıl Pam'ın çocuğunun ölmesi nasıl bebek için bir kurtuluş ise, bu çocuğun da kazada ölmesi mevcut toplumda yaşamasından daha iyidir ve cenazesi ağıt ve üzüntüyle karşılanmaz. Adaletsizlik, haksızlık ve dehşetin kol gezdiği dünyada yazar için ölüm bir kurtuluştur. Aynı kayıtsızlığı sahne boyunca defalarca yaptıkları şakalarda, gülüşmelerinde ve Colin'in cenazeden sonra Pete'e ne yapacağını sormasında görmek mümkün. Sanki bir can ölmemiş, acı çekmemiş, dolaylı olarak Pete sorumlu değilmiş gibi olağan ve gündelik konuşmalarına devam ederler.

Dördüncü sahne oyuna adını veren bebeğin görüldüğü ilk sahnedir ve tabii ona uygulanan şiddetin de. Yavaşça bebek ağlamaya başlar. Sahnenin sonuna kadar ara vermeden ağlamaya devam eder. Uzun bir süre ağlayana kadar hiçbir şey olmaz. Sonra Mary konuşur.

Mary: Görebiliyor musun?(Televizyonu)

Len: Evet.

Mary: Koltuğunu taşı.

Len: Görebiliyorum (Bond, 1977: 38).

Bebeğin ağlaması, yardıma ihtiyacı olması hiçbir aile ferdi için önemli değildir, televizyon hakkında ya da günlük konuşmalarına devam ederler. Bebek ya da her hangi bir birey bir diğeri için önem taşımaz ve ona sevgi beslemezler. Bebeğin ağlamasının öfkeli çığlığa dönüşmesi bile onların kayıtsızlığını bozmaz, Mary kafasını çevirir, Pam ise makyaj yapmaya devam eder. Gürültüden rahatsız olacak ki çözüm olarak Pam televizyonun sesini açar. Kayıtsız kalma ya da dikkati dağıtan araç olarak televizyonun seçilmesi ise Bond'un televizyonu kapitalizmin yayılmasını sağlayan, kitlelere ulaşmak için bir pazar ve etki mekanizması olarak görmesidir. Bireyler televizyonu izlerken tüm algılarını kapatmış, etrafa karşı hissiz ve duyarsız hale gelmişler, mantık ve duygu kanallarının arasında yok olmuştur. Nitekim feryat eden bir bebeğe yardım etmeyerek en büyük şiddeti uygulamış olurlar ailecek. Televizyonun bireyleri uyuşturmasının yanı sıra, bireylere şiddeti öğrettiği de ayrıca vurgulanır. Davranışçı kuramı savunanların da öne sürdüğü gibi, birey kötülüğü izleyerek kitle iletişim araçlarından öğrenir. Kitle iletişim araçları, şiddetin yayılmasını sağlayan etkenlerden biridir. Birey rol model olarak aldığı karakterlerden ya da şahıslardan etkilenip, benzer saldırgan davranışları gösterir.

Bebeğin susmasını ona yardım etmek için, problemine çözüm bulmak için, ya da ilgi isteğini doyumak için değil, gürültüden rahatsız oldukları için isterler. Bunu yapan özellikle bir annedir. Pam'in kendine örnek olarak alacağı, bir çocuk doğurmuş olan Mary torununa karşı en ufak bir sevgi beslemez. "Mary: Niçin o bebeğin çenesini kapamıyorsun? Pam: Ben onun yakınına gittiğimde daha yüksek sesle ağlıyor"(Bond, 1977: 37). Bebeğin sinirlerine dokunması, çenesini kapatması gerektiği gibi nefret içeren cümleler sarf edilir ve ona sözel şiddette bulunulur.

"Len: Uyuyana kadar ağlayacak.

Mary: Hala ağlıyor.

Pam: Bacaya bir kedi sıkıştığını düşünmüştüm" (Bond, 1977: 38).

Oyun boyunca bebeğe 'O' şeklinde hitap edilir, asla ismi ve cinsiyetine değinilmez. İsim verilmemesiyle onu bir birey olarak görmediklerini, onlar için bebeğin önemsiz bir varlık olduğunu görürüz. Öte yandan, onun mizahi olarak kediye

benzetilmesi bireyin hayvanla eşdeğer olduğu, bireyin mevcut toplumda fikirlerinin ve yerinin önemli olmadığına göstergesidir. Hayvanlar her ne kadar çok kıymetli canlılar olsa da, insanların hayvanlara benzetilmesi ya da hayvanlarla bir tutulması hakaret niteliği taşır. Bebeğe ‘O’ şeklinde atıfta bulunulması aynı zamanda cinsiyetsizliğini vurgulamak amacı güder. Kız ya da erkek, hangi cinsiyetten olursa olsun sonunun, kaderinin aynı olduğunu vurgular. Mary’nin çocuğu büyümeden ölmüştür. Mevcut koşullarda çocukların büyümesi ve sağlıklı bir şekilde kimliklerini bulmaları mümkün değildir. Nitekim Pam’ın bebeği diğer iki çocuk gibi büyümeden, kadın ya da erkek olmadan altıncı sahnede ölür.

Bebeğe fiziksel ve psikolojik şiddet beşinci sahnede de devam eder. Len Pam’ın hasta yatağına bebeğini getirir. Normal şartlarda haftalardır Pam’ın yüzüne bile bakmadığı bebeği ilgiye ihtiyaç duyar, aynı şekilde anne de hasta iken yavrusundan şevkat ve sevgi görmelidir. Fakat Pam bebeği istemez, kucağına almamak için direnir ve ilerleyen zamanlarda da ilgi göstermeyeceğini belirtir. Fakat Fred’in gelişiyile alakalı Len’e sorular sormaktan çekinmez. Annelik ve sevgi onun bildiği kavramlar arasında değildir, onun yaşamdan anladığı cinsellik ve Fred’dir. Len’in kucağına vermeye çalıştığı bebeğe bir nesne gibi yaklaşır ve onu reddeder.

Len: Ooo ordaki anne mi? Al onu.

Pam: Koy geriye.

Len: Alsan iyi olur.

Pam: Bana ne yapmam gerektiğini söyleme.

Len: Haftalardır ona bakmadın bile.

Pam: Bakmayacağım.

Len: İyi hissederdin (Bond, 1977: 38).

İzleyiciler, eleştirmenler, okuyucular tarafından en canı miğde bulandırıcı bulunan, esere adını veren sahne altıncı sahnedir. Pam bebek arabasının içine koyduğu bebeğine aspirin vermiş, bebeğin sırf kendini ve etrafındakileri rahatsız etmemesi için onu sersemletip uyutmuştur. Esasen Fred ile rahat olmak için denebilir çünkü Fred ile olan konuşmasında onu buluşmaya ikna etmek için bebeği uyuttuğunu ve bebeğin Fred’i rahatsız etmeyeceğini öne sürer. Pam’ın bebeğe ilaç vermesi kaçışı simgeler.

Len: (Bebeğe bakarak) Kör.

Pam: Örtü gibi.

Fred: Ona ne verdin?

Pam: Aspirinler.

Fred: Tamam mı?

Pam: Yarına kadar uyanmaz. Seni rahatsız etmeyecek. Seni saat kaçta göreceğim?

Fred: Bakacağım. Kesin bir şey söyleyemem.

Pam: Sorun etmem. Geleceğini bildiğim sürece (Bond, 1977: 58).

Fred, Pam'ın kendisine ne denli düşkün olduğunun farkında olsa da ilişkileri sürerken aniden görüşmeyi kesmek ister. Deliye dönen Pam diğer kadınlarla da olabileceğini, Fred'i hiç sıkmayacağını, her ne şekilde olursa olsun razı olduğunu ve Fred'in yanında olmasını istediğini söyler. Çocuğun Fred'den olduğunu ileri sürse de Fred ona inanmaz ve söylediklerini umursamaz. Her ne kadar Pam'ın Fred'e zaafi olduğundan her şeyi gönüllü kabul ediyormuş gibi dursa da, Pam'e Fred tarafından apaçık fiziksel ve psikolojik şiddet uygulanır. Öyle ki, Fred Pam ile sadece fiziksel olarak beraber olurken başka kadınlarla da ilişki içindedir. Ne gayrı meşru bebeği ile ilgilenir, onu sahiplenir ne de annesine bir birey ve kadın olarak davranır; Pam'ın gururunu inciterek, onu aşağılayarak ondan faydalanır.

Fred: Seni artık görmeyeceğim. Zaman kaybı.

Pam: Sadece bu gece. Kızlarınla beraber olmanı önemsemem. Sonra gel. Sadece bir kere. Seni rahatsız etmeyeceğim. Uyumana izin vereceğim. Lütfen.

Fred: İsa.

Pam: O çocuğun babasısın.

Fred: Kanıtlı.

Pam: Biliyorum.

Fred: Sen biliyorsun.

Pam: Çürük yalancı. Senden nefret ediyorum. Domuz.

Fred: Şimdi defol.

Pam: Kanlı piçini al (Bond, 1977: 59).

Hem Fred'in hem de Pam'ın birbirlerine öfke ve nefretle dolu hakarete, sözel şiddette buldukları bu sahnede bebekten de piç şeklinde bahsedilir. Oyun boyunca kendisinden o diye sözedilen bebek için ilk kullanılan sıfat piçtir. Fred'in arkadaşlarının da ikisinin arasında geçen kavgayı iyi bir akşam eğlencesi olarak görmeleri toplumun huzursuzluğa ne kadar alışkın olduğu, karmaşaya, şiddete ve birbirlerine karşı nasıl kayıtsız olduklarını gösterir. Fred'e Pam'ın bebeğini de götürmesini isterken, benim ya da bizim bebeğimiz demek yerine Pam'ın bebeği demeyi tercih eder, ve asla bebeği sahiplenmez. Annesi gittikten sonra Fred'in arkadaşları bebekle oynamaya, onunla dalga geçmeye ve ona şiddet uygulamaya başlarlar.

Colin: Ağza bak.

Barry: Lanetlenmiş delik.

Mike: Külodunu çıkar.
 Pete: Ha!
 Colin: Evet!
 Barry: Yeh! Yuppi!
 Bebek bezini havaya atar.
 Colin: Şuna bak!
 Gülerler.
 Mike: Bacaklarına bak.
 Colin: Çirkin değiller mi?
 Barry: Pis.
 Tükürür.
 Mike: Yeh!
 Colin: Ha!
 Pete: Yumruk at ona.
 Pete yumruk atar (Bond, 1977: 76).

Önce bebek arabasını birbirlerine doğru fırlatırlar. Sonra Pete bebeğin saçını çeker. Barry bebeği çimdikler ve bebeğin bezini havaya atar. Pete bebeğe yumruk atar. Barry ona vurur. Pete bebeğin bezinden çıkan dışkıyı onun yüzüne sürter. Bu eylemleri yaparken hem gülerler, eğlenirler hem de bebeğe hakaret etmeye devam ederler. Pete Fred' e bir taş atar. Colin yakalar, Fred' e verir. Fred atmaya devam eder, defalarca. Arkadaşları da ona taş toplar ve tezahüratta bulunur adeta bir oyun izler gibi ya da bir ayin. Colin ve Barry de taşlamaya katılır.

Colin: (sessizce) Etrafta kimse yok.
 Pete: (sessizce) Bizim olduğumuzu anlamazlar.
 Mike: (sessizce) Pam bırakıp gitti.
 Pete: (sessizce) Ne istersen yapabilirsin.
 Barry: Kendimizi de eğlendirebiliriz.
 Pete (sessizce): Her gün böyle fırsat yakalayamazsın.
 Fred taşı atar.
 Colin: Iskaladın.
 Pete: O değil!
 Bir taş atar.
 Barry: Ya da o!
 Mike: Evet!
 Colin: Tüm taşlar nerede?
 Mike : (Bir taş atar) Off!
 Colin: Duydun mu?
 Barry: Bize biraz taş verin (Bond, 1977: 80).

Mike, yanan kibrit atar bebek arabasının içine. Gangsterler bebek kana bulanana kadar taşlarlar ve sahnenin sonunda, Pam ucunda anneannesinin hediyesi olan balon bağlanmış bebek arabasının içine bakmadan, ninni söyleyerek bebeği götürür (Bond, 1977: 82). Bebeğin öldüğünden habersiz olan Pam, ninnisinde yakında evde olacaklarını, sıcak ve güzel olacağını söyler. Hâlbuki daha önce bebeği rahatlatmak için

ninniler okumamış, ona evlerini sıcak bir yuva olarak göstermemiştir. Bebeğin ölümü artık onun huzura erebileceği, güvende olacağı anlamına gelir. Arabasındaki balon ise onun güvenli yolculuğunun kutlaması, bir sevinci, kurtuluşu niteler. Balonun anneannesinden bir hediye olması ise üç kuşağın da aynı düşünce içinde olduğunu yansıtır. Bebek, miğde bulandırıcı şekilde işkence ve şiddete maruz kalırken, mevcut dünyanın ne kadar ahlaksız, düzensiz ve insaniyetten yoksun olduğu başarılı bir şekilde betimlenir. İlk taşı atanın ve onu öldürenin bebeğin öz babası olması, zaten bebeğinin varlığını kabullenmemesi, bir bebeğin dünyaya gelmesinin ve yaşamasının gereksizliğini ve zorluğunu vurgular. Aynı zamanda, şiddet sadece düşmanlar tarafından, ya da tanımadıklarımızdan gelmez aksine ailemizden, birinci derece yakınlarımızdan gelebilir. Fred'in ve arkadaşlarının içindeki şiddet arzusuna baktığımızda, toplum tarafından kenara itilmiş gençlerdeki öfkeyi görürüz. Çünkü bir babanın çocuğunu taşıyarak öldürmesi kabul edilemez. Fred arkadaşlarıyla eğlenmek için bir bebeği taşlamıştır, bedel olarak ise hapse girmiştir. Tıpkı Pam'ın yıllar önce savaş esnasında ölen kardeşi gibi, çocuğu da parkta ölmüştür. Bu kez barış esnasında ölmesi, Bond'un ölümün ve şiddetin hem savaşta hem de barışta mevcut olduğu fikrini destekler. Sonraki sahnelerde Pam'ın suçlamalarından anlaşıldığı üzere Len'in parkta oluşu, ve bebek öldürülürken sessiz kalması şiddete göz yumanlara gönderme yapar. Aynı zamanda bireydeki kaçış eğilimini temsil eder. "Bond, Pam'ın bebek arabasının içine bakmadan götürmesiyle, Len'in sataşmaya dahil olmayı reddetmesi ve böylece suç ortağı olmasıyla ironi yaratır. Bu ironiler yok etmek ve sorumsuz kaçışı gösterir" (Rabey, 2003: 80).

Sekizinci sahnede Fred, bebeği acımasızca katlettiği için tek sorumlu kişidir ve hapiste cezasını çekmektedir.

Fred: Çıkamıyorum.

Pam: Seni suçlamıyorum.

Fred: Beni suçlamak mı? Hayatımı mahvettin, hepsi bu!

Pam: İstememiştin.

Fred: Beni bebek arabasıyla takip etmeye hakkın yoktu (Bond, 1977: 83).

Ancak Fred yaptıklarından ötürü kendini zerre kadar suçlamaz, aksine arkadaşlarının hapiste olması gerektiğini düşünür. Yaptığının bir cinayet olduğunun ve bunun bir bedelinin olduğunun farkındadır. Sadece kendi değil birçok kişi sorumludur. Herkes cezasını çekmelidir fakat diğer gangsterler dışarıdadır. Toplumdaki aksaklıklara

neden olan, suç işleyenlerin ellerini kollarını sallayarak özgürce dolaştıklarını ima eder bu sahne. Polislere hakaret ederek, onları işlerini yapmamalarıyla suçlar. Tek kayıtsız davranan kişi Fred değildir, Pam sanki evladını vahşetle öldürmemiş gibi, Fred'i hapiste ziyaret eder, onu sakinleştirmeye çalışır. Ancak Fred, agresif tavırlarını Pam'i aşağılayarak, ona ters davranarak ve hakaret ederek sürdürür dahası onu bebeği parkta bırakması yüzünden suçlu bulur. Bebeği doğuran anne olarak Pam'de en ufak bir üzüntü, keder, acıma hissine rastlanmaz, yine her zamanki gibi tek ilgilendiği şey Fred'dir. Bu sahnede yine bebeğe, bir canlının ölümüne kayıtsız kalınması, toplumun bireylerinin yozlaştıklarını gösterirken, ölümü normalleştirmeleri onu kurtuluş olarak gördüklerini vurgular, zira yas üzücü durumlarda tutulur.

Dokuzuncu sahne iç çamaşırıyla Len'in yanında dolaşan Mary'nin ona gece odasına kız arkadaş getirebileceği önerisiyle başlar.

Oturma odası. Len zemine kağıt sermiş. Ayakkabılarını onun üzerinde temizler. Mary içeri girer. İç çamaşırıyla.

Mary: Umarım böyle olmamdan rahatsız olmazsın.

Len: Şaka mı yapıyorsun? (Bond, 1977: 96)

Rahat tavırları ve kızıyla olan ilişkisini görmezden gelişyle, ilişkilerini bilmesine rağmen başka kadınları sorun etmemesiyle ahlaki çöküntüyü temsil eder. Mary, Len'i savaşta ölen oğluna benzetir ve belki bu yüzden yakın davranır, ancak yırtılan külotlu çorabını üstüneyken Len'e diktirmesi ve aralarında geçen konuşma ilginçtir. Len flörtöz bir tavırla Mary'e kompliman yapar. Beraber olduğu kadının annesi olan, Mary'e yaptığı kompliman üzerine Mary'nin onun annesi yaşında olduğunu vurgulaması flörtü destekler niteliktedir.

Len: Hoş bacakların var.

Mary: anlaşıyorsun onla.

Len: Hoş ve pürüzsüz.

Mary: Bacaklarımı düşünme.

Len: Bu bir gerçek.

Mary: Annen olabilecek kadar yaşlıyım (Bond, 1977: 102).

Bu esnada Harry'nin odaya gelmesi, onları yanlış anlaması fakat bu durumu umursamayıp odayı terk etmesi yozlaşmışlığı ve kopmuş aile bağlarını gösterir. Sonraki sahnelerde Harry Len ve Mary arasındaki yakınlığı sorun edip kavga çıkarır.

Pam: İkisini yakaladın mı?
 Mary: (Harry’i işaret ederek) Pis.
 Pam: (Len’e) Ne oldu?
 Len: Hiçbir şey (Bond, 1977: 121).

Harry şiddete maruz kalır. Harry’nin Maruz kaldığı sözel şiddetin yanı sıra, Mary Harry’nin kafasına çaydanlıkla vurur. Birbirlerine bıçak çekerler. Önceki sahnelerde çocuğa ve kadına şiddet uygulanırken, on birinci sahnede erkeğe kadın tarafından şiddet uygulanır. Toplumun her kesiminde, her türlü yakınlık derecesinde sözel ve fiziksel şiddetle karşılaşmak mümkündür.

Harry hareket eder, böylece sırtını Mary’e döner. Fincanına süt koyar. Çaydanlığı almak için uzanır.
 Mary ayağa kalkar, çaydanlığı onun ulaşamayacağı yere taşır. Kanepeye geri döner. Oturur.
 Mary: Benim çaydanlığım.
 Harry: Düğün hediyemiz.
 Mary: Annemden. Benimle konuşmaya cesaret edemiyor musun? (Bond, 1977: 117).

Yıllar sonra Mary ve Harry iletişim kurar. Geçmişten kalma bir hediye ikisi için de önemlidir. Henüz yeni evlidirler ve ölen bir çocukları yoktur. Geçmişteki huzurlu, sevgi dolu günlere özlemi vurgular.

Yaşanan onca tatsız olaydan sonra, Pam’in mutsuzluğu artar. Pam her şeyden hatta bebeğin ölmesinden bile Len’ i sorumlu tutar ve Len gitmeye karar verir. Bebeğinin ölümüne üzüldüğü ilk sahnedir. Eserin sonuna doğru bir anne gibi davranmaya başlar Pam. Genelde O şeklinde bahsettikleri çocuğa, bebek demeye başlar. Birbirleriyle kavga eden, sevgisiz anne babaya sahiptir, sevdiği adam tarafından terk edilmiş, kardeşi ve bebeği ölmüştür. Genç bir kadın için kaldırabileceğinden çok fazla şiddete maruz kalmıştır.

Len: Yardım etmeye çalışıyorum.
 Pam: artık katlanamıyorum. Bebek öldü. Arkadaş yok.
 Len: Gideceğim.
 Pam: Bebek öldü. Gitti. Fred Gitti (Bond, 1977: 123).

Çok da haksız değildir Pam, çünkü gangsterler bebeği taşlarken, Len uzaktan izler, bebeği kurtarmak için en ufak çaba harcamayıp olaya sessiz kalmıştır. Her ne kadar serserilerden daha naif olsa da ya da aile bireylerinden daha ahlaklı ve sosyal olsa da, karmaşayı düzeltmenin çok da kolay ve çabuk olmadığını simgeler. Mary ile Len’in

aralarında bir şey geçmediğine ikna olan Harry, kendisine birçok açıdan benzeyen Len' in kalmasını rica eder.

Oyun Len' in sandalyeyi tamiriyle son bulur. Şiddet biter, aile sıradan ve sorunsuz bir resimle perdeyi kapatırlar. “Len'in finalde sandalyeyi tamir etmesi toparlanmayı yansıtır” (Rabey, 2003: 80).

İKİNCİ BÖLÜM

SARAH KANE'DE ŞİDDETİN RESMEDİLİŞİ

Sarah Kane 3 Şubat 1971 İngiltere Essex doğumludur. Babası Peter ve annesi Janine geleneklerine bağlı, dindar, orta sınıfa mensup insanlardır. “Babası Daily Mirror’da gazetecidir. Kane ebeveynlerinin hristiyanlığını kucaklamış ve erken yaşta evanjelist olmuştur” (Sternlicht, 2004: 235). Çocukluk yıllarında ailesinin ve yaşadığı kasabanın etkisinde kalarak dini ayinlere katılmıştır fakat üniversite yıllarından sonra dine bağlılığını yitirmiştir. Ortaokul döneminde tiyatroya ilgisi başlar, yerel bir tiyatro grubuna katılır ve genç yaşına rağmen Chekov ve Shakespeare gibi büyük ustaların oyunlarını yönetir. Öğrenimine Bristol Üniversitesi drama eğitimiyle devam eden Kane, başarılı olup, aynı zamanda iyi bir oyuncu, yönetmen, yazar olmayı hedefler. Oyunculuların yeterince özgür olmadığını, güçsüz bir sanat olduğunu düşünerek *Hasta* adı altında tek kişilik oyunlar yazar. Daha sonra İskoçya Tiyatro Festivali’nde seyirciyle buluşan bu ilk acemilik oyunları yazarlık kariyerine resmen başlamıştır.

Kane, yüksek dereceyle Bristol Üniversitesinden mezun olarak, 1992 yılında Birmingham Üniversitesinde yüksek lisans bursu kazanmıştır. Her ne kadar akademik hayattan, Birmingham’dan çok haz etmese de, üniversitede gece hayatı ile nam kazanmış olsa da yüksek lisans eğitimini başarıyla tamamlar. Bristol’daki öğrenim sürecinde Jeremy Weller tarafından yazılan *Mad* adlı oyunu izledikten sonra tiyatroya ve dünyaya bakışı tamamen değişmiştir. Bir birey olarak kendini bu denli etkileyebilen bir oyun ve yazar dünyayı, bireyleri, toplumu, bunalımı da etkileyebilir düşüncesiyle, Kane bir tiyatro yazarı olarak fikirlerini, tavrını ve topluma karşı görevini bu oyun sayesinde belirlemiştir. Yazarı, tiyatro camiasında ikonlardan biri yapan ve gösterildiği dönemde sansasyonlara yol açan ilk oyunu *Lanetlenmiş (Blasted)*’tir. Bristol Üniversitesinde öğrencilik yıllarında yazmaya başladığı ve okulun yılsonu gösterisinde küçük bir gruba sunulan oyun, ilk olarak 1995 yılında Royal Court Tiyatrosu’nda atmış iki kişiye sunularak tam anlamıyla izleyicilerle buluşur. Oyun birçok eleştirmen ve toplum tarafından miğde bulandırıcı bulunsa da, aralarında Edward Bond’un da bulunduğu birçok yenilikçi yazar tarafından desteklenerek, hem Kane için hem de modern tiyatro için bir dönüm noktası olmuştur. “Kane’in *Lanetlenmiş*’i, 1990lar İngiliz tiyatrosundan geriye kalan tanımlayıcı andır çünkü o bir uyan-çağrısıdır” (Urban, 2001: 37).

Lanetlenmiş'in sahnelendiği yıl, senaryosu Sarah Kane tarafından yazılan *Deri* adlı film aşk, cinsellik, acı, ölüm gibi temalar içermesi bakımından sert eleştirilere maruz kalacağı korkusuyla, gece geç saatte televizyonda yayınlanır. *Lanetlenmiş* oyununun sert tepkileri azaldığında, Kane Yunan medeniyetine atıfta bulunan ikinci oyunu, *Phaedra'nın Aşkı* yazarın kendisi tarafından yönetilir. Oyunda baş karakter Phaedra üvey oğlu Hippolytus' a aşiktir ancak Hippolytus üvey kardeşine aşık olduğu gerekçesiyle Phaedra' yı reddeder. Bunun ardından üvey anne kendini öldürür. Geride bir mektup bırakmıştır. Mektupta, kendisine Hippolytus' un tecavüz ettiğini iddia etmiştir. Olayı öğrenen kocası Thesus, kızı Strophe'ye tecavüz eder ve Hippolytus taşlanır. Cinsel organı ateşe atılır. Hippolytus ölür ve Thesus intihar eder. Thesus'un cansız bedeni akrabaları tarafından yenir. Oyun kan, tecavüz, organ kesme, intihar, taşlayarak öldürme, ensest ilişki, iftira gibi şiddet unsurları içermesine rağmen olumlu tepkiler alır ve çok beğenilir. Oyun eleştirmenler tarafından akılda kalıcı, haylaz, eğlenceli ve iyi yönetilmiş bulunur. “Kane, kendini yirmi yedisinde asarak öldürmeden önce, İngiliz tiyatrosunun kötü kızı (enfant terrible) ününü alır” (Sternlicht, 2004: 235).

Urban'ın belirttiği gibi, yazarın üçüncü oyunu *Arınmış* (Cleansed) 30 Nisan 1998'de, Royal Court Tiyatrosu'nda izleyiciyle buluşmuştur. Bir grup gencin aşk maceralarını ve ilişkilerini anlatan oyun, Grace'in sadist bir doktor tarafından hayatına son verilen kardeşini ararken kılık değiştirmesi, kendisine cinsel organ takması, taciz edilmesi ve sonunda kendini öldürmesi, eşcinsel ilişki gibi ilginç olaylar içerir. Yine bir intihar ve ölümle sonuçlanan oyunu, Kane'e sanatsal anlamda büyük itibar katmıştır. Bu itibarın ve olgunluğun motivasyonu yazdığı *Tutku* (Crave) oyunuyla ünü sınırları aşmış, İngiltere' nin yanı sıra Edinburgh Festivali'nde, Fransa'da, Almanya' da sahnelenmiştir. Arzularıyla çarpınan bireylerin yaşantısını anlattığı oyununda karakterlerin isimleri A, B, C ve M' dir. Kane' in kendisinin canlandırdığı C karakteri, tacize uğramış bir karakter iken, B fırsatçıdır. Yaşlı olan A sübyancıdır. M karakterinin tutkusu çocuktur. “Kane gereken cesareti sadece hayal gücüyle değil, fiziksel olarak da oyunda yer alarak göstermiştir” (Rabey, 2003: 206). Her oyununda olduğu gibi taciz temasını bu oyunda da görmek mümkündür.

Biçer, *Sarah Kane'in Postdramatik Tiyatrosunda Şiddet* adlı kitabında, Kane'in ölmeden önce ruhsal çöküntü içinde, depresyonla başa çıkamaz halde olduğunu belirtir. Ağır ilaçlar kullanır. “Şöhretin doruğundayken, yaşam biçiminin de yansıması olan

duygu yoğunluğuyla baş etmekle zorluklar yaşamaya başlar” (Biçer, 2010: 22). Dinmeyen huzursuzluğunun ardından kendi onayıyla kliniğe yatar. Tabii ki yazarlık kariyerine de bu çöküntünün etkileri yansır. Bu esnada, *4.48 Psikoza* (4.48 Psychosis) oyununu yazar. Kane bu oyunda ise toplumla iletişim kuramayan, ağır ruhsal bozukluk yaşayan bir hastanın yardım arayışını kaleme alır. Doktorlar hastanın derdine çare bulamazlar çünkü çok yardım etme çabası içinde değildirler. Modern toplumda kendine bir yer edinemeyen, bir şeylere tutunamayan hasta, çareyi intihar etmekte bulur. Oyun adını, hava aydınlanmadan önceki karanlıktan alır ve istatistiklere göre en çok intihar bu saatlerde gerçekleşir. Kane diğer eserlerinin aksine bu eserde sahne, dekor betimlemeleri ve klasik karakter, olay örgüsü yoktur. Şiirsel diyaloglar ön plandadır, öyle ki oyundan çok bir şiire benzer. Bu eser bir intihar notu olup, Kane’in ölmeden önce yaşadığı olaylar ve hisleri olabilirken, tamamen kurgu da olabilir.

Gelecek için hiçbir umudum kalmadı ve hiçbir şey değişmiyor
Her şeyden bıktım, tatmin olamıyorum
Bir birey olarak hiçim
Kendimi öldürmek istiyorum...
Eskiden ağlardım, şimdi ise gözyaşlarımın ötesindeyim.
Başka insanlara olan ilgimi yitirdim
Kendi kararlarımı alamıyorum
Yiyemiyorum
Uyuyamıyorum
Düşünemiyorum
Yalnızlığımın, korkularımın, bıkkınlığımın üstesinden gelemiyorum
Kendimi şişman hissediyorum
Yazamıyorum
Sevemiyorum
Kardeşim, sevgilim ölüyor, ben hepsini öldürüyorum
Ölümü hazırlıyorum
Aşık olamıyorum
Sevişemiyorum
Yalnız kalamıyorum
Başkalarıyla olamıyorum
4.48’de
Umutsuzluğa büründüğümde
Kendimi asacağım
Sevgilimin nefes sesleri eşliğinde (Biçer, 2010: 126).

4.48 Psikoza’nda geçen yorgun ve depresif ifadeler yazarın kendi hisleri mi yoksa kurgu mu ayırt etmek güçtür. Ancak yazarın mutsuz ve dipte olduğu açıktır. Artık hiçbir şeyin onu mutlu etmediğini düşünerek, birçok ilaç içerek intihar eder ancak yakınları tarafından hastaneye kaldırılarak kurtarılır. 3 gün sonra yalnız olduğu bir anda tedavi gördüğü King’s College Hastanesi’nin tuvaletinde, botlarının bağacıyla kendini

asar ve 28 yaşında buhranlı yaşamına kendi elleriyle son verir. 28 yıllık hayatında bir film, beş oyun yazarak, yönetmenlik ve oyunculuğuyla renklendirdiği tiyatro sanatına, yüzleştirmeci tiyatrosuyla çok şey katmış, eserleri yapı taşı olarak kabul edilmiş ve kendisi ölümsüz olmuştur.

2.1. Kane'in Yüzleştirmeci Tiyatrosu:

İkinci Dünya Savaşı'ndan tüm dünyanın etkilenmesiyle beraber, İngiltere, gücünü yitirmiştir. Savaşın her türlü şiddetine ve sonuçlarına maruz kalan genç kesim, umutsuzluk ve öfke duyarken, İşçi Partisi orta ve işçi sınıfın da öğrenim görebileceği bir ülke yaratmaya çalışsa da, savaşın izlerinden kurtulmak çok da kolay değildir. 20. Yüzyıl'ın bunalımını, adaletsizliğini, sorunlarını ve öfkelerini aktarabilmeleri için Royal Court Tiyatrosu genç yazarları cesaretlendirir, ekonomik olarak destekler, yazarların ilerlemelerine katkıda bulunur. John Osborne tarafından yazılan *Öfke* (Look Back in Anger)'nin 1956'da izleyiciyle buluşmasıyla beraber tiyatrodaki durgunluk sona ermiş, yepyeni bir akım ve heyecan filizlenmiştir. Kendilerine öfkeli gençler diyen yazarlar dönemin siyasal ve toplumsal aksaklıklarını, öfkeli bir üslupla seyirciye aktarmayı görev edinmişlerdir. Dönemin yazarları dünyadaki şiddeti, barbarlığı, kapitalizmi, bireyin ekonomik, sosyal, psikolojik durumunu başarılı şekilde sahneye aktarmasına rağmen, yine de yeni bir akım, başka türlü bir ifade biçimi aramıştır İngiliz tiyatrosu. İşte tam da bu arayışın ortasında, Kane *Lanetlenmiş* eseriyle Osborne'un yarattığı etkinin fazlasını yaratarak İngiliz tiyatrosunu diriltir. "Blasted ile Kane, psiko coğrafi tiyatroyu dağıtır ve yıkımla beraber sahnede yeni bir model ve kimlik oluşturur" (Wixson, 2005: 85).

Kane, batının tiyatro anlayışını değiştiren yüzleştirmeci tiyatroyu, yani in-yer-face tiyatro tekniğini en başarılı şekilde kullanan yazarlardan biridir ve sayılı eseri başyapıt olarak kabul edilir. Yüzleştirme draması, şiddeti, cinselliği, gerçekliği, insana dair her şeyi sahnede tüm çıplaklığıyla, tabuları yıkarak, açık ve kışkırtıcı bir şekilde yansıtır. "Kane'in tekniği, hayatın çarpıcı gerçeklerini görerek okuyucuyu şok etmektir. Ona göre tiyatro, toplumun bir parçasıdır. Tiyatrocunun görevi ise dünyanın nasıl olduğunu göstermektir" (Sternlicht, 2004: 235).

Pervasız ve sert bir şekilde okuyucunun tahmin yürütmesine izin vermeden, mesajı izleyiciye direk iletir. “Kane’in dramasında, ahlaki çerçeve veya perspektif yoktur; aslında hiç biri yoktur- olay örgüsü, karakterizasyon, dramaya sosyal belirginlik veren hikayenin geçtiği yer. Bunun yerine geçerliliği olan figürler ve eylem vardır” (Innes, 1992: 530). Tiyatronun ele aldığı konular genelde gizlenmek ve bastırılmak istenendir, öyle ki seyirci bazen öyle zorlanır ki cevap vermek ya da tepki göstermek zorunda kalır. Örneğin, sahnede oyuncular soyunup, sevişir, birbirlerine küfreder, kusarlar, işerler, birbirlerine şiddet uygularlar. Kısacası yüzleştirmeci tiyatro izleyicileri omuzlarından tutar, sarsar ve onları düşünmeye, görmeye, tepki vermeye zorlar. Oyuncular tarafından kullanılan üslup kaba, ukala, küfürlü, saygısızdır. Cinsellik, barbarlık, kan, tecavüz, şiddet, vahşet, içgüdünün uç noktalarında gezinen tiyatro izleyiciyi derinden etkiler. *Sarah Kane’in Postdramatik Tiyatrosunda Şiddet* kitabı incelendiğinde on tane ortak nokta bulmak mümkündür.

1. Politik anlamdaki dürüstlüğün yadsınması olarak dilde ve sahnelemede şok etkisinin önemi.
2. Konu seçiminde ve izleyiciye sunulan deneyimde aşırı gaddarlık boyutuna varan şiddet imgelerinin kullanımı.
3. Güncel ifade biçimiyle ‘erillik krizi’ nin temsili olan baba düşüncesinin cinsel kimlik ve törel değerler bağlamında incelenmesi.
4. İngiliz yönetim şeklini irdeleyen büyük çaplı politik oyunlar yerine bireysel savaşıma yönelen oyunlara eğilim.
5. Suçlu ya da kurban olduğu açıkça belli olan oyun kişilerinin yadsınması.
6. 1970’li ve 1980’li yıllarda yaygın olarak kullanılan belli bir politik ideolojiyi ya da etik değeri temsil eden halkın sözcüsü tiplerinin yadsınması.
7. 1980’li yılların yazarlarından ve tiyatrolarından kendilerini ayırmak için bu dönemde ortaya atılan azınlık ve feminist gibi sınıflandırmalardan duyulan rahatsızlık.
8. Komünizmin çöküşü ve sağ-sol ayrımının ortadan kalkışı sonucunda herhangi bir politik yanlılığa kuşkulu yaklaşım.
9. Yapı ve biçem yönünden Avrupa ile Amerikan tiyatrolarından esinlenen geniş çaplı deneyim.
10. Tiyatronun yararlı bir işlevi olduğunun benimsenmesi, serinkanlılık tavrına verilen önem ve tiyatroyu gerek popüler kültürün gerekse medyanın karşısında görmeyen anlayış (Biçer, 2010: 10).

2.2. Kane’in Şiddete Bakışı:

Eserlerinde kullandığı kaba dil ve temalar bakımından tiyatronun kötü kızı olarak anılan Kane, hemen hemen her oyununda şiddetin her türlüünü en çıplak haliyle kullanır. Karakterler birbirlerine sözel saldırıda bulunur, eziyet eder, işkence uygular,

tecavüz eder ve şiddet uygular, birbirlerini taciz eder, öldürür, yer, birbirlerinin organlarını keserler. “Alışlagelmiş üslubun ve tarzın dışına çıkarak, marjinal bir tavır sergiler Kane” (Wixson, 2005: 76).

Kane, yazdığı postdramatik metinler aracılığıyla insanlığın durağan ve bir kısır döngü çevresinde dolandığını düşündüğü yaşantısını değiştirmek ister. Çünkü Kane’e göre, değişim istencini ortaya koyup bu amaç uğruna çalışmadıktan sonra hiçbir şey değişmeyecektir. Yeni metinler anlayışının sonucunda ortaya çıkan Sarah Kane’in yapıtları, aynı zamanda etik boyutta yozlaşmış, köklerinden kopmuş ve ruhsal bütünlüğünü yitirmiş insanın yıkımlarla yoğrulmuş deneyimini varoluşsal açıdan birey-sanat-toplum-evren bağlamında sorgular. Bu yönüyle çağdaşlarından daha radikal ve yürekli olan yazar, cinsellik ve şiddet, sevgi ve acı, uyuşturucu bağımlılığı ve yarattığı bunalımlar gibi modern sonrası toplumların post- travmatik gerçeklerini izleyicilere bir yaşam biçimi olarak yalın ve kaba biçimde sunar. Ele aldığı toplumsal gerçekliği betimlerken de dokunulmadık tabu bırakmaz (Biçer, 2010: 24).

Birey şiddeti sistemden öğrenir ve diğer bireylere uygular. Sonuç olarak vahşi, hastalıklı bir toplum oluşur. Onlar birbirlerinin acı çekmesine seyirci kalır, çünkü birey bencildir ve felaket sadece kendi başına geldiği zaman dehşet vericidir. Tıpkı *Lanetlenmiş* oyununda Cate savaştan bahsederken, Ian’ın futbol hakkında konuşması gibi. İnsanlar savaşlarda birbirini katlederek acı çekerken, birilerinin televizyon izleyip eğlenmesi gibi. Uçurumun eşiğinde olan yozlaşmış toplumda şiddet günlük, olağan bir hal almıştır ve insanlar bu durumu kanıksamıştır.

Kane, dünyanın bu denli barbarlaşmasına ve kapitalist sisteme karşıdır. Yazarın başlıca görevinin toplumsal sorunları dile getirmek, seyirciyi doğru ve güzel olan doğrultusunda harekete geçirmek olduğunu düşünür. Bir nevi silaha karşı en iyi silahın kalem olduğunu düşünür. Ona göre, tiyatro bir boş zaman aktivitesi değildir, entelektüel anlamda seyircinin eğitileceği bir okuldur. Sanat toplumun ürünüdür, toplum ise tiyatro sayesinde aydınlanır. “Kane’in eseri yeni tür bir politik tiyatrodur” (Innes, 1992: 529)

Kısacası şiddet çağın vebasıdır ve Kane toplumun bu sorununa ışık tutmayı, seyircinin düşünmesini ve değişmesini sağlayarak, daha huzur dolu bir dünya yaratmayı amaçlar. Ütopyasına doğru çıktığı yolculukta, şiddeti en ince ayrıntısına kadar, çirkince resmetmekten kaçınmaz.

2.3. Kane'in *Lanetlenmiş (Blasted)* Oyunu:

Kane'in en çarpıcı eseri olarak tanımlanan, beş sahneden oluşan *Lanetlenmiş*, Leeds'de lüks bir otel odasında Cate ve Ian adında bir gazeteci ve asker arasında geçen dehşet dolu bir hikâyeyi anlatır.

Leeds'te çok pahalı bir otel odası- dünyanın herhangi bir yerinde olabilecek türde bir pahalı.

Büyük bir yatak var.

Bir mini bar ve üzerinde buz olan şampanya.

Bir telefon.

Bir çiçek buketi.

İki kapı-biri koridora açılan kapı, diğeri banyoya.

İki kişi girer- Ian ve Cate.

Ian 45 yaşındadır, hayatının çoğunu Leeds'te geçirmiştir ve Leeds aksanı kapmıştır.

Cate 21 yaşındadır. Alt orta sınıftır (Kane, 2001: 1)

Aralarında yaş farkı bulunan Cate ve Ian, eskiden sevgilidirler fakat bir süredir görüşmezler. Otel odasında tekrar buluştuklarında Cate odayı çok beğenir, her şeyi inceler ve odaya hayranlıkla bakar. "Ian ise daha iyi yerlerde kaldığını söyleyerek farklı ekonomik sınıflara ait olduklarını ima eder" (Wixson, 2005: 76). Ian, Cate'i kendisiyle birlikte olmaya, seks yapmaya ikna etmeye çalışır. Cate her ne kadar her şeyin eskide kaldığını, yeni erkek arkadaşının olduğunu söylese de, Ian ısrarını sürdürür ve onu bunaltır. Kate bayılır ve ayılır. Onun bayılması ya da ikna çabaları hiçbir şeyi değiştirmez, Ian onu sevgi ve güven sözcükleriyle ve çiçekle kandırmaya çalışır. Ian dürtülerine engel olamaz ve Cate'e tecavüz eder. Bir defayla kalmaz, gece boyu Cate'e tecavüz eder. Sabah Cate banyoda iken, kapıyı bir asker çalar ve suikast silahıyla içeri girer. Sahne aniden Bosna'da bir savaş alanına dönüşür.

Otel havaya uçmuştur.

Duvarda büyük bir delik vardır, her şey tozla kaplıdır.

Asker bilincini kaybetmiştir.

Asker Ian'ın silahını aralarına düşürmüştür.

Ian hareketsiz yatar, gözleri açık.

Ian: Anne? (Kane, 2001: 39).

Asker kadın ve seks kokusunu alıp Cate'i ararken, o banyodan kaçır. Sahnenin sonunda otele bomba atılır ve ortalık toz duman olur. Kendilerine geldiklerinde, Ian ve asker yalnızdır. Asker Ian'a tecavüz eder, gözlerini emer ve yer. Sonrasında kendi silahıyla intihar eder. Kendisine bir kadın tarafından verilen bir bebekle otel odasına geri dönen Cate, Ian'ı kör, aç ve çaresiz bir şekilde bulur. Bebeğin ölü olduğunu fark eden Cate onu gömer, bedelinin ne olduğunu bile bile Ian ve kendisine yiyecek bulmak için tekrar dışarı çıkar.

Ian: Nereye gidiyorsun?

Cate: Açım.

Ian: Cate, bu tehlikeli. Yiyecek yok.

Cate: Bir askerden alabilirim (Kane, 2001: 58)

O gittiğinde Ian mastürbasyon yapar ve bebekten bir ısırık alır. Cate sosisle otel odasına geri döner, Ian sosisi yer, ona teşekkür eder ve acılar içinde ölür. Yağmur yağır ve oyun biter.

2.3.1. Kane'in *Lanetlenmiş (Blasted)* Oyununda Şiddet İçeren Sahnelerin İncelenmesi:

İlk sahnenin ikinci cümlesi, Ian'ın kendinin koktuğunu söylemesiyle başlar. "Ian: Kokuyorum. Duş ister misin?" (Kane, 2001: 1). Bir gazeteci olan Ian'ın bu şekilde tasvir edilmesi, ruhundaki ve zihnindeki kirli duyguları temsil eder. Kane tek bir sıfat kullanarak ilk konuşmayla sosyal eleştiriye başlar. "Ian, politik olarak kendine, hükümete, gazetecilere, Cate'in zekasına, hayatındaki fırsatlara ve çevresindekilere karşı deterministtir" (Rabey, 2003: 205). Ruh bu denli kirli bir kişinin, ileriki sahnelerde ne denli saldırgan tavırlar sergileyeceği açıktır. Nitekim, kendine, bebeğe ve Cate'e bedenen ve ruhen zarar vermekle kalmaz, yamyamlığa kadar ilerler.

Ian ve Cate'in otel odasındaki yakın sohbetleriyle başlayan oyun, ilk konuşmalardan itibaren ağır şiddet ve vahşet içerir. Ian fiziksel olarak saldırmadan önce sözel olarak Cate'i aşağılar. Kıyafetlerini dolayısıyla onu, belki kıyafetlerinden ötürü mensup olduğu sosyal sınıfı beğenmediğini söyler, onu lezbiyenlere benzetir. Uzun

süredir görüşmemelerine rağmen Ian onunla cinsel olarak beraber olmayı ister ve ona emreder.

Ian: Kıyafetlerini sevmedim.

Cate: (Kıyafetlerine bakar).

Ian: Lezbiyenlere benziyorsun.

Ian kalkar kıyafetlerini çıkarır, çıplak olarak önünde dikilir.

Ian: Ağzına al (Kane, 2001: 8).

Ian'ın ısrarlarına dayanamayarak Cate bayılır. Tam babası kadar yaşlı olmasa da kendinden yaşça büyük, kırk beş yaşında bir gazeteci Ian ile otelde olması, onun tarafından taciz edilmesi oyunun hemen başında şiddet ve ensest ilişkiyi gözler önüne serer. Bayıldıktan sonra, nöbetlerinin babası eve döndükten sonra arttığını belirten Cate'in babasıyla sorunlar yaşamış olduğunu, belki de babası tarafından taciz edildiğini gösterir. Hem Ian'ın hem de yazar Kane'in babasının gazeteci olması ise babası ve Kane arasındaki ilişki konusunda şüphe uyandırır. Kane ve Cate isimleri de oldukça birbirine yakındır. Yine aynı sahnede Ian'ın ciğerlerinden birinin alınmış olmasına rağmen aşırı derecede sigara içmesi, kendini ölüme sürüklediğini, onun için yaşamının ölmekten farkı olmadığını gösterir. Oyunun sonuna kadar cin ve sigara içmeye devam eder. Bilinçli olarak, yaşamdan beklentisi olmadığı için ölüme doğru düşüşe geçer. Bu durum kendine ve bedenine kendi elleriyle uyguladığı şiddettir aslında.

Kısa bir süre geçmeden Ian mastürbasyon yapmaya başlar kıyafetlerini çıkarır. Cate'i öper fakat Cate panik olur, titremeye başlar, onu iter.

Ian onu öper.

Cate karşılık verir.

Ian elini Cate'in bluzun içine sokar, göğsüne doğru hareket ettirir. Diğer eliyle pantolonunu çıkarır ve mastürbasyon yapmaya başlar. Cate'in bluzunu çıkarmaya başlar. Cate onu iter.

Cate: Ian, yapma.

Ian: Ne?

Cate: Yapmak istemiyorum.

Ian: istiyorsun.

Cate: Sana söyledim. Seni seviyorum fakat yapamam.

Ian: Şşşşş. (Pantolonunu çıkarmaya başlar)

Cate panikler. Titremeye başlar. Anlaşılmaz çılglık atar (Kane, 2001: 14).

Ian tekrar onu sözel olarak zorlamaya başlar. Cate artık Shaun adında bir adamla beraber olduğunu, Ian ile seks yapamayacağını söylese de Ian daha önce beraber oldukları için seksin onun hakkı olduğunu iddia eder. Ian'a göre kadının isteyip

istememesi önemli değildir, Cate'e karşı üstünlük kurup, istediğini elde etmesi gerekmektedir. Her ne kadar okumuş, zengin, üst sınıfa mensup bir gazeteci olsa da erkek egemen toplumun izleri taşır Ian.

Ian: Hiçbir şey bilmiyorsun. Bu yüzden seviyorum seni ve seninle sevişmek istiyorum.

Cate: Fakat yapamazsın.

Ian: Neden?

Cate: İstemiyorum.

Ian: Neden buraya geldin?

Cate: Mutsuz duruyordun.

Ian: Beni mutlu et.

Cate: Yapamam.

Ian: Lütfen (Kane, 2001: 24).

Ian onu ikna etmeye çalışırken onu sevdiğini söyler ancak diğer yandan çocuk sahibi olmanın saçmalığından, evlatların ebeveynleri sevmemesinden söz eder. Konuşmalarından Ian'ın ne kadar sevgisiz büyüdüğünü, anne ve babasından nefret ettiği açıktır. Davranışçı kuramın öne sürdüğü gibi sevgisizliğin, bireye aile ve toplum tarafından aşılandığı vurgulanır. İnsanın ve çocuğun en temel ihtiyaçlarından biri olan sevgi, mevcut dönemde bireyler için ulaşılmaz olmuştur. Öz annesini sevmeyen birinin, Cate'i sevebilmesi tabii ki zordur. İnsanı ve kadını sevmeyen bir bireyin, Cate'i bayıltana kadar istemediği şeyler konusunda zorlaması, ona tecavüz etmesi normaldir. Yani Ian'ın uyguladığı şiddet ona toplum tarafından öğretilmiştir. Birinci sahne, Ian'ın Cate'e odadaki çiçekleri vermesiyle sona erer.

İkinci sahnede çiçeklerin her yere dağılmış ve parçalanmış olması, Ian'ın Cate'e tecavüz ettiğini gösterir. Eserlerinde genellikle tecavüz, fiziksel şiddet, işkence, sadist ve mazoşist eylemler kullanan Kane bu eserinde Cate'e tecavüz edilmesiyle, savaşta ve barışta erkeklerin kadınlara taciz ve saldırıda bulduklarını vurgulamak istemiştir.

Aynı.

Sonraki gün erken saatler.

Hava güneşli ve parlak- Sıcak bir gün olacak.

Çiçekler odanın her yerine dağılmış (Kane, 2001: 25).

Otel odası, ya da günlük hayat ya da Bosna, kadına uygulanan şiddet her yerde aynıdır ve erkek egemen toplumda bu davranış çok olağan ve yaygındır. Erillığe, ataerkil topluma, erkeğin kadın üzerinde kurduğu üstünlüğe, egosunu ve dürtülerini tatmin etmek için kadına tecavüz etmesine eserlerinde sık sık yer vermesi açısından bazı

otoriteler tarafından Kane'in feminist olduğu şeklinde yorumlansa da, Kane bu durumu dünyanın gerçeği olarak görür ve ona göre yazarın görevi ise bunlara ışık tutmaktır.

Sabah altıda duşa giren Ian silahını yanında götürür. Bireyler duşta bile silah bulunduracak kadar güvensiz bir ortamda yaşamaya mecburdur. Kendisine tecavüz ettiği için ona nefretle bakan Cate'e, illa ki öleceğini söyleyerek yaşamdan beklentisi olmadığını vurgular Ian. Karakterler ölümü bir kurtuluş olarak görür. İçinde yaşadıkları dünya o kadar nefret, şiddet ve acıyla doludur ki, ölmek ya da yaşamak onlar için fark etmez. Freud'un öne sürdüğu ölüm içgüdüsünü Ian ve Asker karakterinde görmek mümkündür. Yaşam içgüdülerini bir kenara bırakmışlar adeta ölümü arzularlar. Aniden araba freninin çıkardığı gürültüyle kendini yere atan Ian bomba ya da kaostan korkar. Bireyler o kadar acıya maruz kalmıştır ki silah ve benzeri her hangi bir ses bile onları ürkütür.

Ian Cate'i yatakta dövmeye başlar. Boğuşma sırasında Cate silahı ele geçirir ve Ian sakinleşir. Erilliğin simgesi olan silah artık kadındadır, dolayısıyla güç de ondadır. Ian aynı zamanda cinsel üstünlüğünü de kaybetmiştir. Erkek üstünlüğünün yanı sıra, kendisine şiddet uygulanan kişinin zamanla başkasına şiddet uygulayacağı vurgulanır. Şiddet bulaşıcı bir hastalık gibidir ve bulaştığı kişileri kontrolden çıkarır. Az önce kendisine şiddet uygulayan adama silahın verdiği güçle her şeyi yapabilir, ancak bu uzun sürmez çünkü Cate bayılır ve bilincini kaybeder. Fırsattan yararlanan Ian silahı tekrar kapar ve Cate'e gücünü ispat etmek için yarı baygın olan kadına tekrar tecavüz eder. Kane sürekli silahın el değiştirmesi temasını kullanarak gücün el değiştirebileceğini bir kez daha vurgular. Eserin başından sonuna kadar en masum karakter olan Cate, Ian sayesinde şiddeti öğrenmiştir. Ian ona şiddet uyguladıkça, o da benzer davranışlar göstermiştir. Kane şiddetin sosyal öğrenme ile oluşan bir davranış olduğunu bir kez daha vurgulamıştır.

Ian: Sakin ol, o dolu bir silah.

Cate: Iddddd.

Ian: Catie, hadi ama.

Cate: Iddddd.

Ian: Kaza istemiyorum. Annenin düşün. Ve kardeşini. Ne düşünürler?

Cate: Iddddd.

Cate titrer ve bayılır (Kane, 2001: 28).

İkinci sahnede Cate kendi isteğiyle Ian'a yaklaşır. Ona dokunur ve oral seks yapmaya başlar. Kendisinin bir katil olduğunu söyleyen Ian'ın söylediklerine sinirlenip, onun penisini ısırır ve tükürür.

Ian: Ben bir katilim.

Cate bu kelimeyi duyar duymaz onun penisini tüm gücüyle ısırır. Ian'ın zevk çığılığı acının haykırışına dönüşür. Kendini çekmeye çalışır fakat Cate dişiyle tutar onu. Ian ona vurur ve Cate onu salıverir.

Ian konuşamayacak şekilde acı içinde uzanır.

Cate tükürür, onun en ufak bir izini ağızından atmaya çalışırcasına. Cate banyoya gider, Ian onun dişlerini fırçaladığını duyar.

Ian kendini kontrol eder. Tek parçadır (Kane, 2001: 31).

Gazeteci olan Ian'ın kendisini katil olarak tanımlaması Kane'in basını, işlenen cinayetlerden ve uygulanan zulümden sorumlu tutması şeklinde yorumlanabilir. Bu kez Cate Ian'a şiddet uygular. Ian önceki sahnede Cate'e tecavüz ederek, onun bedenine şiddet uygulamış aynı zamanda onda ruhsal acıya sebep olmuştur. Bu davranışının karşılığı olarak, Cate tensel yakınlaşma esnasında onu ısırmıştır. Ian'dan öğrendiği şiddeti ona uygulamış, Ian'da fiziksel acıya neden olmuştur. Aynı zamanda kendilerini güvensiz ortamda hisseden bireylerin kadın veya erkek, hemen şiddete başvurduklarını gözler önüne serer. Bütün bu sevişme sahnesini ve şiddet içeren eylemleri seyirci dakikası dakikasına izlemek zorundadır. Tartışmalarının ardından Cate başını yastığa gömer, fakat Ian yastığı kaldırır ve onun başına silah dayar. Cate'e uygulanan fiziksel ve psikolojik şiddet dinmek bitmez fakat öyle kanıksamıştır ki şiddeti, gitmek için her hangi bir çaba göstermez, odaya gelen kahvaltıyla karnını doyurur. Çünkü açtır ve dışarıya ya da evi de çok güvenli ortamlar değildir. En azından burada karnını doyurabilir.

Sahnenin sonunda Cate banyodayken kapı ısrarla çalınır, fakat ses gelmez. Silahını yanına alan Ian, kapıyı yavaşça açtığında karşısında suikast silahıyla bir asker görür. Hemen kapıyı geri kapatmaya çalışsa da asker kapıyı zorlayıp içeri girmeyi başarır ve Ian'ın silahını alır. Ian'ın askeri görür görmez korkması, onu tehlike olarak algılaması savaş ve askerin dünyaya hep kötülük getirdiğini vurgular. Aynı zamanda asker karakterine isim verilmemiştir, sadece askerdir. Dünyanın her yerinde, her ulusta, her savaştan bir asker olabilir. Kane savaşın ve şiddetin evrenselliğini vurgulamak ister.

Ian kapıyı açar.

Dışarıda tüfeğiyle bir Asker.

Ian kapıyı kapatmaya çalışır, sürgüyü takar.

Asker kapıyı iter ve Ian'ın silahını alır.

Asker: O ne?

Ian: Domuz. (Ian ona sosisi verir. Asker hızla yer. Ağzını siler.)

Asker: Seks kokusu alıyorum. (Etrafı arar) Yumuşak mıydı?

Asker Cate'in külodunu cebine koyar. Banyoya gider. Kapıyı çalar. Cevap yok. Zorlar. Kitlidir.

Ian pencereden dışarı bakar.

Asker: Gitti. Risk alıyor. Dışarıda bir çok piç asker var (Kane, 2001: 39).

Aç olan asker ilk önce sosisi yer, sonra kadın ve seks kokusu alarak Cate için ikinci bir tehdit olma eşiğindedir, ancak Cate banyonun kapısından kaçır. Ian Cate'in kaçarak risk aldığını zira dışarıda birçok askerin onu beklediğini, bir askerin birçok askerden daha güvenli olduğunu belirtir. Sadece savaş alanında ya da istila anında değil, askerlerin sivil halk için de her daim tehdit unsuru olduğu açıktır. Kane'in savaşa ve savaşa dair her türlü nesne, olgu ve kişiye karşı ne kadar olumsuz baktığını görmek mümkündür.

Üçüncü sahnede alışlagelmişin aksine zaman ve yer kavramı değişir, patlamanın etkisiyle sahne birden Bosna' da yaşanan iç savaşa dönüşür. Kane 1990'lı yıllarda yaşanan Bosna savaşına, kaybolan hayatlara, çekilen acılara sırt çevirmek istememiştir. Kane, *Lanetlenmiş*'i kaleme aldığı esnada televizyonda izlediği Srebrenitsa kuşatmasından ve yardım isteyen yaşlı kadından çok etkilenmiş ve savaş temasını Cate ve Ian'ın hikâyesine katmak istemiştir. Ona göre huzur, medeniyet ve savaş arasında her an yıkılabilecek bir duvar vardır, tıpkı Ian'ın otel odasının duvarı gibi. Kane, bir kadınla erkek arasında yaşanan olayı evrensel boyuta, savaşın vahşi sonuçlarına çevirerek, savaşın ne kadar kötü olduğuna dikkat çekmek istemiştir. Yaşanan sorunlara karşı farkındalığı oldukça yüksek olan Kane, tüm acıların sebebinin kapitalizm ve maddeye olan düşkünlük olduğunu düşünür. Kane'e göre, Bosna'da etnik temizlik kisvesi altında kadınlara tecavüz edilmiş, onlara şiddet uygulanmıştır ancak tüm dünya televizyondan izlerken bu duruma sessiz kalmıştır.

Bombanın etkisiyle otel odasının duvarı delinmiş, her yer toz içindedir. Susuzluğunu, açlığını gideren askerin cinsel arzuları ve isteklerini gidermesi vardır sırada. Ian ile seks ve kadınlar halinde konuşmaya başlar. Gözlerini kapatıp ona üç arkadaşıyla canice işledikleri suçu anlatır, tabi ki bu ona göre bir suç değil akılda kalan bir anekdotur.

Asker: Üçümüz.

Ian: Anlatma.

Asker: Şehrin dışında bir eve girdik. Herkes gitmişti. Köşede saklanan erkek çocuk dışında. Diğerlerinden biri onu dışarı çıkardı. Onu yere yatırdı. Onu bacaklarından vurdu. Bodrumdan ağlama duydum. Aşağı indim. Üç adam, dört kadın.

Diğerlerini çağırdım. Ben kadınları becerirken, onlar adamları tuttu. En genci on iki yaşındaydı. Ağlamadı, sadece orada uzandı. Onu çevirdim ve -. Sonra o ağladı. Beni temizlemek için ona kendimi yalattım. Gözlerimi kapattım ve onu düşündüm. Babasını ağzından vurdum. Erkek kardeşler bağırdı. Onları tavana testislerinden astım.

Ian: Etkileyici.

Asker: Hiç yapmadın mı?

Ian: Hayır.

Asker: Emin misin?

Ian: Unutmazdım.

Asker: Hiç yapmadın mı?

Ian: Ya o kadın, kendini banyoya kitleyen?

Asker: (Cevap vermez)

Ian: Ah.

Asker: Sen bir kerede dört yaptın, ben ise bir (Kane, 2001:43).

Askerin anlattığı olayla, Kane askerlerin kadınlara uyguladığı zor kullanma, tecavüz, zulmü, aynı zamanda erkeklere de yapılan işkence ve uygulanan fiziksel şiddeti tasvir eder. Askerin caniliği dışında, Ian'ın da bu vahşeti etkileyici bulması, dört kadına tecavüz etmenin bir kadına etmekten daha güzel olduğunu düşünmesi toplumun ne kadar canileştiğini gösterirken, Kane aynı zamanda tecavüzü gerçekleştiren ve şiddeti uygulayan olarak vahşi erkekler için tecavüzün ne kadar normal olduğunu vurgular. Konuşma iki erkeğin arasında geçer. Ian, Cate'e göre bedenen güçlüdür, asker de Ian'a göre güçlüdür çünkü silahlıdır. Ve hikâyesini anlattıktan sonra gücünü kullanarak Ian'a şiddet uygulamak için can atar.

Bir diğer şiddet içeren durum Ian'ın okuduğu gazete haberindedir. Yine kadına işkence yapılmış, şiddet uygulanmış, tecavüz edilmiştir. Gazetelerde her gün okunabilecek sıradan bir haberdur. Aynı zamanda detaylı ve erotik bir biçimde anlatılmıştır. Kadınların fahişe olarak betimlenmesi aşağılayıcı ve tecavüzü nasıl yaptıklarının detaylı anlatılması gereksizdir. Burada yazılı ve görsel basına şiddet olaylarına karşı duyarsız oldukları ya da onları kışkırttıkları, artmasına katkıda buldukları için büyük eleştiri vardır.

Ian: (Yataktan gazetelerden birini alır ve okur.)

Kinky araba satıcısı Richard Morris iki ergen fahişeyi taşraya götürdü, onları çıplak olarak çitlere bağladı, onlarla seks yapmadan önce onları kemerle kırbaçladı. Sheffield'den olan Morris, on üç yaşında olan kızlardan biriyle yasa dışı seks yaptığı için üç yıl hapse atıldı.

Hikâyeler (Kane: 47).

Asker okula gittiğini, birini sevdiğini ancak onu öldürdüklerini söyler. Şimdi de kendisinin savaşta aç ve sefil olarak hayatının çok da keyifli olmadığını iddia ederken, Ian'a ona tecavüz edeceğini söyler. Birinci sahnede gücü elinde tutan, Cate'e tecavüz eden Ian artık egemen güç değildir, silahı ve gücü elinde tutanın kölesidir artık. Asker Ian'ın cezasını verecektir ve kendine yapılanların intikamını alacaktır. Kız arkadaşına askerler tecavüz etmiş, şiddet uygulamışlardır. Cinsel dürtülerine yenik düşen, depresif, boşluğa düşmüş, üzgün asker Ian' a tecavüz ederken gözlerini kapatıp, sevgilisini düşünür, Ian'ın saçlarını koklar. Hem kendini tatmin eder, hem de şiddeti şiddetle dindirmeye çalışır. Çünkü dünyadan ve savaştan tek öğrendiği şey vahşet ve şiddettir. Askerin saldırgan tavırları şiddetin şiddet doğurduğu, ya da veba gibi yayıldığı, ya da şiddetin bireylere öğretildiği fikirlerini destekler.

Asker: Arkanı dön, Ian.

Ian: Seni becereceğim.

Asker: Hayır.

Ian: Yoksa seni öldürürüm.

Asker: İyi.

Ian: Göreceğiz. Becerilip öldürülmek, hemen öldürülmekten iyidir.

Asker: Evet.

Ian: Şimdi ne dersem yapacaksın.

(Ian'ı dudaklarından hisli şekilde öper. Birbirlerine bakarlar.)

Onun gibi kokuyorsun. Aynı sigara.

Ayağa kalkar, Ian'ı bir eliyle çevirir. Diğer eliyle silahı Ian'ın kafasına dayar. Ian'ın pantolonlarını çıkarır, kendininkini de, ve ona tecavüz eder- gözleri kapalı, Ian'ın saçlarını koklayarak.)

Ian'ın yüzü acıyı gösterir ama o sessizdir.

Asker bitirdiğinde, pantolonunu çeker ve silahı Ian'ın anüsüne iter.

Asker: Piç Col'de tetiği böyle çekti. Nasılmış?

(Ian'ın yanına oturur) Hiçbir erkek tarafından becerilmedin mi?

Ian: (Cevap vermez)

Asker: Öyle düşünmemiştim. Bu hiçbir şey. Binlerce insanın domuzlar gibi şehri terk etmek için kamyonlara doluştuğunu gördüm. Kadınlar bebeklerine birileri bakar umuduyla onları atıyorlar. Birbirlerini ölümüne eziyorlar. Kafalarının içindekiler gözlerinden çıkıyor. Yüzünün büyük bir kısmı havaya uçmuş bir çocuk gördüm, açlıktan ölen adamın ölmüş karısının bacağına yediğini gördüm. Silah burada doğdu ve ölmeyecek.

(Asker Ian'ın kafasını sıkıca tutar. Ağzını Ian'ın gözlerinden birine dayar, onu emer, ısırır ve yer. Aynısını diğer gözüne de yapar.

Asker: O kızın gözünü yedi. Zavallı piç. Zavallı aşkım. Zavallı kahrolasınca piç (Kane, :49)

Ian kendisine tecavüz edilirken, Cate'in aksine hiç karşı koymaz. Eril egemenliğin, gücün simgesi olan silaha karşı köleye dönüşmüştür. Bu aynı zamanda güç ve dengelerin her daim değişebileceğini, uygulanan şiddetin şiddeti uygulayana fazlasıyla geri dönebileceğini gösterir. Birinci sahneden fazla olarak, ikinci sahnede

seyirciyi şok eden onların sınırlarını zorlayan şey askerin yamyamlığıdır. Asker için Ian'ın gözlerini yemek ve ona tecavüz etmek normal bir durumdur, çünkü askerin kız arkadaşına da tecavüz edilmiştir, ya da asker bir adamın karısının bacağına yemesine şahit olmuştur. O kadar dehşet verici şeylere tanık olmuştur ki ya da kendisi vahşeti bizzat yaratmıştır ki olayı büyütmez. Şiddet ve yamyamlık ona başkaları tarafından öğretilmiştir. Ian'ın gözlerini, sevgilisinin intikamını almak için ve aç olduğu için yiyen asker ile Kane insanların güç elde etmek amacıyla savaş alanlarında birbirlerine ne gibi işkenceler ettiğini, insanlıklarını ne kadar yitirdiklerini seyirciye düşündürmek ister. Aynı zamanda gazeteci olan Ian'ın kör olması dönemin yazılı basınının iğrenç gerçekliklere ne kadar gözlerini kapadıklarını simgeler. Miğde bulandırıcı gerçeklik, sadizmin, vahşet, sözel ve fiziksel şiddet, zor kullanma, taciz, eşcinsellik, yamyamlık ile dolu ikinci sahne, dönemin göz ardı edilen gerçekleri konusunda seyirciyi ensesinden tutarak epey düşündürür. “Oyun sadece ne olduğunu anlattığı için değil, nasıl olduğunu anlattığı için rahatsız edicidir” (Rabey, 2003: 206).

Dördüncü sahnede ilk şiddet askerin kendini silahıyla öldürmesidir. Yaşanan acılardan kurtulmasının tek yolu ona göre ölümdür. Freud'un öne sürdüğü ölüm güdüsünü bastıramayan asker, kendini kurtarmıştır. Kendi gücünün, silahının kurbanı olmuştur. Aynı zamanda savaşın asla İngiltere'de olmayacağı inancının da saçmalığını vurgular.

Aynı.

Asker Lian'a yakın yerde uzanır, elinde tüfeği. Beynini havaya uçurmuştur.

Cate banyo kapısından girer, sırlıklam bir bebeği taşıyarak.

Cate: Sen bir kabussun.

Ian: Cate?

Cate: Durmayacak.

Ian: Cate buradasın?

Cate: Şehirde herkes ağlıyor (Kane, 2001: 52).

Elinde bir bebekle dönen Cate Ian'a acır, yardım etmek ister. Ian onun işini bitirmesi, onu öldürmesi için yalvarır, fakat Cate yapamaz. Ian onu öldürmeyerek ona ceza verdiğini söyler. Ian'a göre yaşamak büyük bir cezadır. Birey vahşet dolu bir dünyada yaşamaya mecbur kalmıştır. Masumlara şiddet uygulanıyor, zamanla kurban da caniyeye dönüşüyor. Bunun bedeli olarak da birey acılar içinde vahşi dünyada yaşamaya mecbur kalıyor. Cate'den silahı alan Ian onu ağzına dayar, tetiği çeker fakat boştur,

yaşamaya mecburdur. Dördüncü sahnenin sonunda Cate bebeğin ölmüş olduğunu söyler. Ian'a göre bebek öldüğü için şanslıdır.

Beşinci sahnede Cate adı olmayan bebeği özenli şekilde tahtaların altına gömmeye çalışır. Haç işareti yapıp çiçek koyar. Adının olmaması Ian için önemli değildir çünkü kimsenin onu ziyaret etmeyeceğini düşünür. Belki ailesi çoktan ölmüştür.

Ian askerlerden yiyecek istemek için ayrılmak isteyen Cate'in gitmesini istemez çünkü hayatta kalabilmesi için askerlere rüşvet olarak bedenini sunmak zorundadır. Ancak Cate onu dinlemez ve gider.

Karanlık.

Işık.

Ian mastürbasyon yapar.

Ian tuvaletini yapar..

Ve sonra gazeteyle temizlemeye çalışır.

Histerik gülmeye başlar.

Kabus görür.

Ağlar, büyük çığlıklarla.

Hareketsiz uzanır, açlıktan güçsüz (Kane, 2001: 60)

Kör, aç, sefil haldeyken, yanında iki tane ceset yatarken Ian mastürbasyon yapmaya başlar, işer, askerin cesedine sarılır, güler, ağlar ve bebeği olduğu yerden çıkarıp onu yer. Asker ile Ian'ın arasında geçen vahşet dolu sahneden daha beterdir son sahne. Son sahnede, Yüzleştirmeci Tiyatro'nun, tiksindirici bütün sahneleri, seyirciye yaşattığını görmek mümkündür. Seyirci yamyamlığa tekrar tanık olur, bu kez kurban bir kız bebektir. Acıkan Ian, bebeği gömülü olduğu yerden çıkarıp karnını doyurur. Daha önce askerin Ian'ın gözlerini yemesinden sonra, seyirci ikinci kez yamyamlığı izler. Bu sahne savaşta yaşanan vahşeti ve yamyamlığı vurgularken aynı zamanda insanın şiddet konusunda ne kadar ileri gidebileceğini gösterir. Hayatta kalabilmek için bir başka insanın bedenine neler yapabileceğini vurgular. Cate sosisle otel odasına döner, sosisi askerlerden nasıl aldığı ya da ne tür bir şiddete maruz kaldığı belirtilmez. Fakat bunu eser boyunca çizilen dış dünya resminden anlamak güç değildir. Ian sosisi yer, içkiyi içer ve teşekkür edip ölür. Sahne ve oyun Ian'ın ölmesiyle sona erer. Yağmur yağar bütün kanı ve kiri temizler. Tek hayatta kalan masum Cate'tir. Parmağını bir çocuk gibi emmesi onun masumiyetini simgeler. Aynı zamanda kendine defalarca şiddet

uygulayan Ian'a yardım etmeye çalışması ve ölürken onun yanında olması yine ruhundaki temizliği gösterir.

Cate cini içer.

Parmağını emer.

Sessizlik.

Yağmur yağar.

Ian: Teşekkürler (Kane, 2001:61)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BOND'DAN KANE'E ŞİDDETİN EVRİMİ

3.1. Lanetlenmiş ve Kurtarılmış Oyunlarının Kıyaslanması:

7 Temmuz 1939'da başlayan, 2 Eylül 1945'te biten, İkinci Dünya Savaşı 6 yıl sürmüş, tüm dünyada hem savaş sırasında hem de savaştan sonra milyonlarca insanın hayatını derinden etkilemiştir. Savaş başladığında henüz beş yaşında olan Edward Bond savaşı ve onun etkilerini fiilen yaşamıştır. Sarah Kane ise savaş bittikten yirmi altı yıl sonra doğmuştur. Kane savaşı görmemiş ancak savaş sonrası yeniden yapılanan İngiltere'nin değişen toplumunda yetişkin bir birey olarak yaşamıştır.

Hem Bond, hem de Kane Royal Court Tiyatrosu'nun desteklediği yazarlardandır. Genellikle diğer yazarlarla beraber yaşadıkları toplumun sosyal, politik, ekonomik sorunları, ülkenin durumu, kapitalizm, eşitsizlik, adaletsizlik gibi konularda oyunlar yazmışlardır. Birçoğunun farklı tekniği, üslubu, bakış açısı olsa da ortak nokta aksaklıklara karşı duyarlı olmak, bunları dile getirmekten korkmamak, daha ideal bir toplum için seyirciyi bilinçlendirme amacı gütmektir. Kane ve Bond'u diğer yazarlardan ayıran şey ise her ikisinin de şiddet teması üzerinde fazlaca durması ve oyunlarının fazla eleştiri almasıdır. Bond ve Kane'in en önemli ortak noktası ise bireyin uyguladığı şiddeti toplumun oluşturduğu fikridir. İki yazar da, bireyi masum olarak kabul eder. Onu değiştiren içinde yaşadığı toplum, hayat şartları, kapitalizm ve sistemdir. Birey dünyanın bir ürünüdür. Bu bakış açısına göre, şiddetin psikolojik sebeplerine ilişkin kuramlardaki sosyal öğrenme yaklaşımını destekledikleri açıktır.

Bond'un *Kurtarılmış* eseri, adını bebeğin öldürülmesinden alır. Ölmek bebek için bir kurtuluştur. Öte yandan, *Lanetlenmiş* oyunu karakterlerin içinde yaşadığı topluma gönderme yapar. İngilizcede sözcüğün yanmış, yıkılmış, patlamış, tahrip olmuş, bombalanmış gibi birçok olumsuz anlamları vardır. Hepsisi de Bosna savaşını konu alan ve savaş sonrası İngiltere'yi anlatan bir eser için uygun ve betimleyici sıfatlardır. Her iki eserin de başlığına bakıldığında yazarların resmettiği dünya karanlık, çekilmez, acı vericidir. Ölen çocuğun aslında kurtulmuş olması teması benzer şekilde Kane'in *Lanetlenmiş* eserinin dördüncü sahnesinde de vardır. Ian kendini öldürmek ister fakat silahta mermi yoktur. Cate Ian'a bebeğin ölü olduğunu söylediğinde, Ian 'şanslı

piç' ifadesini kullanır. Ian ızdırabın dünyasında hayatta kalmış, bebek ise böylesi bir dünyadan ölere kurtulmuştur.

Cate: OOO yooo.

Ian: Ne?

Cate: Ölü.

Ian: Şanslı piç (Kane, 2001: 56).

İnsan gerçekliğini değiştirme amacı güden her iki yazar da, eserlerinde şiddeti ince bir nakış gibi işlemiş, seyirciyi iliklerine kadar etkilemişlerdir. Edward Bond şiddeti resmederken daha durağan sahneler kullanmıştır. Karakterleri genellikle sistem tarafından ezilmiş silik, öfkeli, yorgun, acılı, iletişimsiz bireylerdir. Genellikle şiddetin bireylerde açtığı izler ve onların omuzlarındaki yüklerle ne derece mutsuz ve sevgisiz olduklarını resmeder; şiddeti daha pasif, derinden işler. Altıncı sahnede bebeğe uygulanan fiziksel şiddet dışında kanlı ve detaylı bir şiddet sahnesi yoktur. İzleyici ve okuyucu miğdesini bulandırıcı sahnelerle yüzleşmek zorunda kalmaz. İşçi sınıfa mesup karakterler, işsizlikle ve fakirlikle mücadele ederler. Pam'ın yatak arkadaşı olan Len'i eve pansiyoner olarak almaları, aralarındaki ilişkiyi umursamadan Len'in verdiği haftalık kira ile ilgilenmeleri fakirliklerini ve yozlaşmış olduklarını destekler niteliktedir. Diğer yandan Kate'in üç karakterinin hiçbiri işçi sınıfına mensup değildir. Biri asker, diğeri lüks otel odası kiralamasından anladığımız kadarıyla ekonomik durumu iyi bir gazeteci, Cate ise fakir işsiz bir kadındır. Yine de sefaletin kol gezdiği savaş ortamında hepsi açtır. Cate için Ian bir tehlike olsa da onun tarafından tecavüze uğramış olsa da otelde kalmaya, karnını doyurmaya devam eder. Çünkü dışarı ve evi Ian'dan daha korkunçtur. İçeri zorla giren askerin ilk yaptığı şey ortadaki yiyeceklerle karnını doyurmaktır. Savaş askerler için de oldukça çetin şartlar yaratır. Benzer şekilde son sahnede Cate açlıktan ölmek üzere oldukları için dışarıdaki tehlikeyi bile bile yemek bulmak için otelden dışarı çıkar. Oyun sosisi yemeleri ve cini içmeleriyle sona erer. Kane savaşın insanları ne derece sefil bir hale sürüklediğini, en temel ihtiyaçları olan yiyeceği bulamadıklarını ya da bulmak için suç işleyip, birleri tarafından istismar edildiklerini açıkça gözler önüne serer. Kane'in karakterleri ezilmiş, şiddete maruz kalmış olmalarının yanı sıra birer canavardırlar. Şiddeti hem uygulayan hem de kurbandırlar. Öyle ki Ian kadına tecavüz eder, bebeği yer aynı zamanda asker tarafından tecavüz edilerek ve gözleri oyularak kurban olur. Benzer şekilde asker tecavüz, yamyamlık, darp, cinayet suçlarının yanı sıra sevgilisi askerler tarafından öldürülmüş acı çeken bir kurbandır.

Lanetlenmiş oyununda savaş sahnesi ya da asker yoktur. Savaşa direk gönderme yapılan tek konu, Harry ve Mary'nin yıllar önce çocuklarını İkinci Dünya Savaşı'nda kaybetmiş olmalarıdır. Bu durum anne ve babada ağır travma yaratmış, sonuç olarak yıllarca birbirleriyle konuşmamışlardır. Bond savaşta birçok masum insanın öldüğünü ve ölenlerin yakınlarının büyük yıkım yaşadıklarını vurgular. Bond ve Kane arasındaki diğer benzer nokta ise her ikisinin de şiddetin zaman, mekan, cinsiyet gözetmeksizin her yerde yaşanabileceğini iddia etmeleridir. *Lanetlenmiş* oyununda bir çocuk savaş esnasında parkta ölürken, diğeri barış ortamında parkta öldürülür, bir diğeri ise yolda kazada ölür. İkisinin cinsiyeti bellidir fakat oyuna adını veren kurtulan bebeğin cinsiyetinden söz edilmez. Kane ise otel sahnesine aniden savaş sahnesine dönüştürürken vermek istediği mesaj aynıdır; şiddet evde, otelde, sokakta, savaşta, kırsalda, şehirde ve her yerde meydana gelebilir. Kendisine şiddet uygulanan ve şiddeti bizzat uygulayan karakterler her türlü sosyal sınıfa mensupturlar ve farklı cinsiyettendirler. Öyle ki Cate, Ian'dan ve çevresinden şiddet gören bir kadın iken, Ian asker tarafından şiddet gören bir adamdır ve gazetecidir. Asker ve sevgilisi başkaları tarafından şiddete maruz kalmışlar, ya da tanık olmuşlardır. İki fahişe kırsalda tecavüze uğramışlardır, suçlu bir araba satıcısı, bir erkektir. Yine kırsalda bir ailenin bütün fertlerine; kadınlara, babalara, erkek ve kız çocuklarına askerler tarafından işkence yapılmıştır. *Lanetlenmiş*'de savaş sahnesi bulunmamasının yanı sıra, oyunda güç ve şiddetin temsilcisi olan silah da kullanılmaz. Altıncı sahnede gangsterler bebeği taşıyarak kana bulayıp öldürürler. Ancak Kane birinci bölümden itibaren silahı gücün, kapitalizmin, zor kullanmanın, kendini savunmanın, barbarlığın, şiddetin, savaşın vazgeçilmez bir unsuru olarak her sahnede kullanır. Ian Cate'in başına silah dayayarak ona tecavüz eder, Cate silahı kapıtığında güç onun eline geçmiştir. Ian silahı geri aldığı anda güç dengesi değişir, tekrar Kate'e tecavüz eder. Asker silahı olduğu için Ian'dan üstündür ve ona tecavüz eder. Ian silahını bir an olsun yanından ayırmaz, banyoya bile silahla gider. Asker kendini silahla öldürür ve Ian' da silah kullanarak intihar etmeye çalışır. Bazı karakterler şiddetin kurbanı olurken, asker gibi bazı karakterler de kendi gücünün kurbanı olur.

Lanetlenmiş ve *Kurtarılmış* eserleri, tezin ilk iki bölümde bahsedildiği gibi, farklı drama teknikleriyle yazılmıştır. "Kane, Bond'un karakterinin sadeliğinden ve sistematik gerilemeyle karakterlerin nasıl tanımlandıklarını gösteren maddesel kanıtlarından açıkça etkilenmiştir. Ancak Kane, cinsel şiddeti Bond gibi işlemez"

(Rabey, 2003: 206). *Kurtarılmış* diyalektik tiyatronun karakteristik özelliklerine sahiptir. Dili ağır ve kelimelerin anlamları yoğundur. Olayları değil daha çok durumları üstü kapalı anlatırken, seyirciyi düşünmeye zorlar. Karşılık bulamayan Pam'ın Fred ile tartışmaları dışında, ya da Harry'nin Mary ile kıskançlık yüzünden kavga etmesi dışında karakterler çok fazla sözel şiddete başvurmazlar. Fakat *Lanetlenmiş* gerçekleri okuyucunun yüzüne yüzüne, küstah bir şekilde vuran Yüzleştirmeci Tiyatronun özelliklerini taşır. İçinde yaşadığı vebalı dünyanın en önemli sorununun şiddet olduğunu düşünen Kane, sözel ve fiziksel şiddet öğelerini sahnede en çıplak haliyle kullanır. Neredeyse her konuşmada hakaret, sözel saldırı, zorlama, taciz, aşağılama vardır. Kısacası iki yazarın da şiddeti resmederken kullandıkları dil ve üslup bambaşkadır.

Kurtarılmış oyununda en çok tepki alan, şiddet içeren sahne altıncı bölümde bebeğin taşlanarak öldürülmesidir. Herhangi bir sebep olmaksızın, parkta huzurlu bir şekilde balık tutarken, Fred ve arkadaşı sırf eğlenmek için adı ve cinsiyeti olmayan bebeğe fiziksel şiddet uygularlar. Önce bebeği birbirlerine fırlatıp, ona hakaret ederler. Ardından bezini çıkarıp, dışkısını bebeğin yüzüne sürerler. Son olarak da Fred'in attığı ilk taşın ardından diğerleri de bu suça ve vahşete ortak olarak bebeği öldürürler. Bond'un amacı kan, sefalet, yalnızlık dolu bir dünyada yaşamaktansa ölmenin bir kurtuluş olduğunu vurgulamaktır. Oyun sahnelendiğinde, hem toplum hem de eleştirilenler tarafından masum bir bebeğin taşlanması, öldürülmesi ağır eleştiriler alır ve çok da hoş karşılanmaz. Bir diğer cinayet ise gangsterler tarafından trafikte işlenmiştir. Sahnede gerçekleşmeyen kazayı, seyirci gangsterin ağzından öğrenir. Diğerlerine kazayı anlatırken çok olağan ve normal davranır, keza arkadaşları için de bu durum sıradandır. Sarah Kane de vahşeti tasvir ederken cinayet temasına oyun boyunca bir kez başvurur. Asker ve iki arkadaşı zorla girdikleri evde insanlara eziyet etmiş, erkekleri öldürmüştür. Seyirci askerin Ian'la bu hikâyeyi paylaşmasıyla cinayetten haberdar olur, ancak olaya sahnede tanık olmaz.

Kane diğer şiddet unsurlarının yanı sıra *Lanetlenmiş* eserinde genellikle kadınlara, hatta erkeklere ve çocuklara tecavüz edilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır. İlk sahnede Cate'in eski sevgilisi Ian, Cate baygınken ya da silah kullanarak ona tecavüz etmiştir. İkisinin eskiden sevişmiş olmaları, Ian'ın bir yabancı olmaması, Cate'in tehlikenin farkında olarak otele kendi gelmesi, ya da orada ilk tecavüzden sonra kalmaya devam etmesi, bir ara kendi isteğiyle Ian'a oral seks yapmış olması gibi

sebeplerden ötürü Ian'ın Cate'e yaptığı tam bir tecavüz gibi görünmese de, bir kadının rızası dışında güç kullanarak ona şiddet uygulanmıştır. Yani tecavüzdür. İkincisi ise askerin Ian'a silah dayayarak, elindeki güçle sor kullanarak Ian'a tecavüz edişidir. İlkinden farklı olarak bir yabancı tarafından hem de erkeğe şiddet uygulanmıştır. Bu miğde bulandırıcı dehşet dolu anı seyirci sahnede bizzat izlemiştir. Üçüncü tecavüzü seyirci askerin ağzından duyar. Ian'a anlattığı hikayede arkadaşlarıyla zorla girdikleri evde, arkadaşları adamları tutarken, asker on iki yaşında bir çocuğa ve diğer dört kadına tecavüz etmiştir. Askerin ballandıra ballandıra anlattığı, ve Ian'ın heyecan ve kıskançlıkla dinlediği bu hikaye neyse ki sahnede yaşanmaz. Dördüncü tecavüz ise Ian'ın gazetede okuduğu bir haberde geçer. Bu haberde bir araba satıcısı iki fahişeyi bağlayarak onlara tecavüz eder. Sarah Kane dünyada, özellikle savaş döneminde, kadına ve insana uygulanan en büyük şiddet olan tecavüze bir kadın olarak sırt çevirmemiştir. Eserinde bu duruma sıkça yer vererek, bu evrensel sorun konusunda izleyicide farkındalık yaratmak istemiştir. Kendisine tecavüz edilen insanlar farklı yaşlardandır, hatta içlerinde çocuk da vardır. Sadece kadına ve çocuğa değil, bir erkeğe erkek tarafından tecavüz edilir. Kane cinsiyette farklılığın dışında, mekanlarda da farklılık kullanır. Öyle ki tecavüzlerden biri İngiltere de lüks bir otelde gerçekleşirken, diğerleri savaş alanında ve kırsalda geçer. Arada ince bir çizgi vardır. Ona göre tecavüz her zaman her yerde gerçekleşebilecek, herkesin başına gelebilecek bir durumdur. Bu yüzden otel odasının duvarını bombaya delmiş, aniden sahneyi başka bir boyuta taşımıştır. Ya da Cate'e tecavüz eden Ian güçlü, eril iken, aniden başka bir erkeğin kölesi kurbanı olmuştur. İlk sahnedeki tecavüzcüye sonraki sahnelerde şiddet uygulanmıştır.

İki yazar arasındaki bir diğer farklılık organ kesme ve yamyamlıktır. Bond'un eserinde yamyamlığa rastlanmazken, *Lanetlenmiş* oyununda askerin Ian'ın gözlerini emerek çıkardığını, sonra onları yediğini görürüz. Benzer şekilde, oyunun son sahnesinde açlıktan ölmek üzere olan Ian, ölmüş bebeği Cate'in gömdüğü yerden çıkartarak yer. Ondandır ısırtık alarak karnını doyurmaya çalışır. Ian'ın yanı sıra, asker açlıktan ölmek üzere olan bir adamın karısının bacaklarını yediğinden söz eder. Bu üç yamyamlık örneğiyle, Kane savaşın insanları ne denli vahşileştirdiğini, bireylerin insanlıklarını kaybedip nasıl birer hayvana dönüştüğünü vurgular.

Ian kıpırdamadan yatar, aç ve güçsüzdür.

Karanlık.
 Işık.
 Ian bebeği kaldırır.
 Bebeği yer.
 Bebeğin sarılı olduğu çarşafı deliğe tekrar koyar.
 Huzur içinde ölür (Kane, 2001: 60).

Her iki eserde de dünya yaşanılmaz bir hal almıştır. Bond bebeğin taşlanarak öldürülmesinin, dehşet dolu dünyada yaşamaktan daha iyi olduğu ve ölümün onun için bir kurtuluş olduğunu ima ederek, eserin adını *Kurtarılmış* koymuştur. Benzer şekilde *Lanetlenmiş* oyununda Cate'e bakması için başka bir kadın tarafından verilen bebek ölür. Otel odasında Ian'ın intihar girişiminden sonra Cate bebeğin ölü olduğunu fark eder. Izdırap dolu hayatını sonlandıramayan kör Ian, bebeğin ölebildiği için şanslı olduğunu söyler. Yani Kane de Bond gibi ölümü, yozlaşmış bir toplumda acılar içinde yaşamaktan bir kurtuluş olarak görür.

Lanetlenmiş oyununda birey çektiği acılara son vermek için kendini öldürür. Asker bu güne kadar ondan güç alıp, onun aracılığıyla şiddet kullandığı silahıyla, acılarına son verir. Benzer şekilde Ian'da silah kullanarak Cate'e şiddet uygulamıştır ve sonunda askerin tabancasıyla kendini öldürmek ister. *Kurtarılmış* oyununda ise bireyler pasiftir. Her ne kadar yaşamları acı ve şiddet dolu olsa da ölümü ve ya kendilerini öldürmeyi düşünmezler.

SONUÇ

Sonuç olarak her iki oyunda da, şiddet karakterleri çepeçevre saran, onları mutsuzluğa sürükleyen, acilen önlem alınması gereken bir olgudur ve ana temadır. Ancak *Kurtarılmış*, savaşı bizzat yaşayan bir yazarın kaleminden çıkmasına ve savaştan yirmi yıl sonra yazılmış olmasına rağmen, *Lanetlenmiş'e* göre daha az şiddet unsuru içerir. *Lanetlenmiş Kurtarılmış'tan* otuz yıl sonra yazılmıştır.

Savaşın sıcak etkileri çoktan sona ermiştir. Hatta İngiltere'de hiyerarşi ortadan kalkmış, işçi sınıfı ve orta sınıf eğitim gibi birçok sosyal hakka sahip olmuştur. Neredeyse milenyum başlarken savaş sonrası öfke dinmemiştir. Şiddet ve sert üslup kullanımı daha önce genellikle erkek yazarlara aitken, bir kadın olarak Kane, Bond'dan daha müstehcen ve şiddet içerikli bir dil kullanmıştır. Teknoloji ve kapitalizm güç kazandıkça, savaşta ve barışta insan daha mutsuz, yalnız, öfkeli, vahşi, acımasız olmuştur. Bond'dan Kane'e geçen otuz yıllık süreçte dünya gitgide yaşanmaz bir hal almış, toplumdaki bireyler canavarlaşmıştır. Hal böyle iken iki eser arasında şiddetin resmedilişi yönünden büyük yoğunluk farkı vardır.

Tezin giriş bölümünde şiddetin nedenlerine ilişkin kuramlar bilimsel açıdan açıklanmıştır. Kane'in ve Bond'un çizdiği karakterler, olaylar, kendisine şiddet öğretilen bireylerin daha sonra şiddet uygulayan bireyler olması, her iki yazarın da davranışçı kurama inandıklarını gösterir. Yani birey masum ve boş doğar, şiddeti içgüdüsel olarak taşımaz. Ancak çevresinden şiddeti görerek, ya da şiddetin takdir edilmesinden ötürü, ya da kendini korumak için şiddete başvurur. “Kurtarılmış, bireyi kurtarmaya çabalayan insanın içindeki iyiyi anlatan bir ahlak hikâyesidir” (Sternlicht, 2004: 175). Tıpkı Ian'ın kendisine tecavüz ettiğinde, Cate'in kendini savunmak için Ian'a saldırması gibi. Bir diğer örnek ise, askerin kendisine zarar vermesinden, tecavüz etmesinden korkan Ian'ın askerle arasında geçen konuşma ve kavgadır. *Kurtarılmış* oyununda, çevresinden şiddeti öğrenen diğer karakterler ise Mary, Harry ve Pam'dir. Mary ve Pam bebeklerinin öldürülmesiyle ruhsal sağlıklarını kaybetmiştir ve bunu kızları Pam'e de bulaştırıp sağlıksız bir birey yetiştirmişlerdir.

Bond'a ve Kane'e göre, bireyler şiddet konusunda masumdurlar ve umut vaat ederler. Tek suçlu, bireylere başka çare bırakmayan, insanları dişleri arasına alan

kapitalizmdir. Nitekim *Lanetlenmiş* oyununda, Cate oyunun sonunda hayatta kalmıştır. Yağmurun yağmasıyla, yani tüm kanın, pisliğin temizlenmesiyle, kötülerin ölümüyle bitmiştir oyun. Benzer şekilde *Kurtarılmış* oyunda, kötü karakter Fred gitmiştir. İyiyi temsil eden Len ve aile iletişim kurmayı öğrenmiştir. Huzurlu bir aile ortamıyla oyun sona erer.

Sonuç olarak, hem Bond'a hem de Kane'e göre, insan özünde masumdur, şiddete eğilimi yoktur. Suçlu olan sistemdir. Yazarın yegane görevi ise toplumdaki şiddeti ve şiddetin nedenlerini, tiyatro aracılığıyla topluma anlatmak, seyircilerin düşünmesini sağlamaktır. Sorunlara ışık tutan her iki yazar da dünyayı daha yaşanılabilir bir yer haline getirmeyi amaçlar.

KAYNAKLAR

- Acheson, James. (1993). *British and Irish Drama Since 1960*. St. Martin's Press, Inc., New York.
- Aydoğan, Oya., Uygur, Ufuk. (2017). "II. Dünya Savaşı Sonrası İngiltere'de Toplumsal Hayat, Sınıf Sistemi ve Yabancılaşma", *AÜDTCF, Antropoloji Dergisi*, 109-121.
- Barker, Howard. (1998). *Arguments for a Theatre*. Manchester University Press, Manchester.
- Berkowitz, Leonard. (1990). *Agression*. The Clarinda Company, the U.S.A.
- Biçer, Ahmet Gökhan. (2010). *Sarah Kane'in Postdramatik Tiyatrosunda Şiddet*. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Bond Edward and Giles Gordon. (1966) *Edward Bond: An Interview by Giles Gordon* Joseph F. McCrindle Foundation
- Bond, Edward. (1977). *Edward Bond Plays: One*. Cox & Wyman Ltd., London.
- Bond, Edward. (1983). *Saved*. Eyre Methuen, London.
- Castillo, A. Debra. (1986). "Dehumanized or Inhuman: Doubles in Edward Bond", *South Central Review*, 78-89.
- Chambers, Colin., Prior, Mike. (1987). *Playwrights' Progress*. Amber Lane Press, Oxford.
- Coult, Tony. (1979). *The Plays of Edward Bond*. Methuen, London.
- Eyre, Richard, Wright Nicholas. (2000). *Changing Stages: A View of British Theatre in the Twentieth Century*. Bloomsbury Publishing, London.
- Free, J. William. 1996). *British Playwrights, 1956-95 A Research A Production Sourcebook*. Greenwood Press, Westport.
- Fromm, Erich. (2005). *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*. Payel Yayınevi, İstanbul.
- Hale, Edward Everett. (1905). *Dramatists of Today*. Holt, New York.
- Hay, M., Roberts, P. (1978). *Edward Bond: A Companion to the Plays*. TQ Publications, London.

- Hayman, Ronald. (1979). *British Theatre since 1955*. Oxford University Press, London.
- Hirst, David L. (1985). *Edward Bond*. Macmillan, Basingstroke.
- Innes, Christopher. (1992). *Modern British Drama*. Cambridge University Press, U.K.
- Jenkins, Anthony. (1993). *British and Irish Drama since 1960*. New York: The Macmillan Press, 103-116.
- Kane, Sarah. (2001). *Complete Plays*. Methuen Drama, London.
- Kershaw, Baz. (1992). *The Politics of Performance: Radical Theatre as Cultural Intervention*. Routledge, London.
- Köknel, Özcan. (1996). *Şiddet*. Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Kritzer, Amelia Howe. (2008). *Political Theatre In Post- Thatcher Britain*. Palgrave Macmillan Press, England.
- Lacey, Stephen. (1995). *British Realist Theatre: The New Wave in Its Context, 1956-1965*. Routledge, London.
- Lappin, Lou. (1987). *The Art and Politics of Edward Bond*. Peter Lang Publishing.Inc., New York.
- Malkin, R. Jeanette. (1992). *Verbal Violence In Contemporary Drama*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Michaud, Yves. (1991). *Şiddet*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Parlak, Erdiñç.,Biçer, Gökhan A.,Yeşilyurt Savaş. (2010). “Yüzleştirmeci Tiyatro, Sarah Kane ve Blasted”, *Sanat Dergisi*, 35-40.
- Patterson, Micheal. (2003). *Strategies of Political Theatre: Post War British Playwrights*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Rabey, David Ian. (2003). *English Drama Since 1940*. Pearson Education, Great Britain.
- Robbins, Paul R. (2000). *Anger, Agression and Violence*. McFarland&Company, Inc. , London.
- Roberts, Philip. (1986). *The Royal Court Theatre 1965-1972*. Routledge&Kegan Paul Inc., London.

- Roberts, Philip. (1985). *Bond on File*. Methuen, London.
- Saunders, Graham. (2002). *'Love Me or Kill Me': Sarah Kane and The Theatre of Extremes*. Manchester University Press, Manchester.
- Scharine, Richard. (1976). *The Plays of Edward Bond*. Bucknell University Press, Lewisburg.
- Sierz, Alex. (2000). *In-Yer-Face Theatre: British Drama Today*. Faber and Faber, London.
- Smith, Chris. (1998). *Creative Britain*. Faber and Faber, London.
- Spencer, S. Jenny. (1992). *Dramatic Strategies in the Plays of Edward Bond*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Sternlich, Sanford. (2004). *A Reader's Guide to Modern British Drama*. Syracuse University Press, New York.
- Trussler, Simon. (1976). *Edward Bond*. Longman Group Ltd., Essex.
- Trussler, Simon.(1981).*New Theatre Voices of the Seventies*.Eyre Methuen, London.
- Urban, Ken. (2001). "An Ethics of Catastrophe: The Theatre of Sarah Kane", *PAJ: a Journal of Performance and Art*, 36-46.
- Tycer, Alicia. (2008). "Victim. Perpetrator. Bystander. ": Melancholic Witnessing of Sarah Kane's "4.48 Psychosis", *Theatre Journal*, 23-36.
- Wixson, Christopher. (2005). "In Better Places": Space, Identity, and Alienation in Sarah Kane's "Blasted", *Comparative Drama*, 75-91

SİTEDEDEN ALINTI

- Altuntaş, İsmail Hakkı. (2015). Sarah Kane ve Beş Oyunu, [https://ismailhakkialtuntas.com/2015/12/03/sarah-kane-ve-bes-oyunu/\(19.06.2017\)](https://ismailhakkialtuntas.com/2015/12/03/sarah-kane-ve-bes-oyunu/(19.06.2017)).
- Önal, Evren. (2011). Saldırganlık ve Saldırganlık Nedenlerine İlişkin Kuramlar, www.tavsiyeediyorum.com/makale_7195.htm (28.09.2018).
- Sezer, Sevgi. (2017). Şiddetin Psikolojik Kökenleri, www.kucukagacpsikoloji.com/siddetin-psikolojik-kokenleri (28.09.2018).
- Türkçapar, Hakan. (2002). Şiddet ve Düşünce, https://www.kriminoloji.com/Siddet_ve_Dusunce-Hakan_Turkcapar.htm (28.09.2018).

ÖZ GEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Nuran Ünal
Doğum Yeri : Mersin
Doğum Tarihi : 1986
E-posta : nuranunal1406@hotmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Erdemli Anadolu Lisesi
Lisans : Pamukkale Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı
Yüksek Lisans : Pamukkale Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı
Doktora : -
Yabancı Dil ve Düzeyi: 98 (YÖKDİL)